marineblad

nummer 1, februari 2007 , jaargang 117

Uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

inhoud

3 Column voorzitter KVMO
4 Reportage
Veranderen vanuit jezelf
8 Cartoon
9 Reacties
11 Arbeidsvoorwaarden
Vertrouwenspersonen bij Defensie
14 In beeld
Kol KL T. de Munnik
16 Kennis en Wetenschap
De toekomst van het verleden
22 Na de KM
G. Doorman
24 Kennis en Wetenschap
Joint Interagency Task Force South
28 Column
Ko Colijn
29 Historie
Michiel de Ruyter: van scheepsjongen tot zeeheld
32 Marinemuseum
Techniek in het Marinemuseum
34 Boeken
35 KVMO-zaken

Wijst De Juiste Koers de juiste weg?

4

Bosnië, elf jaar na Dayton

16

JIATF-S: samenwerkings-model voor de toekomst?

24

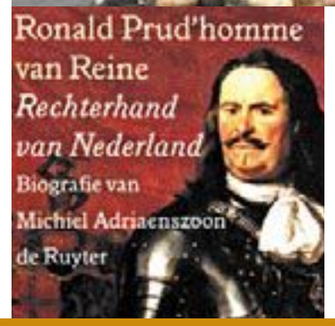

De rol van de biografen van Michiel de Ruyter

29

Het Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren en verschijnt 9 keer per jaar

Colofon

ISSN: 0025-3340

Redactie
Mw. drs. M.L.G. Lijmbach, hoofdredacteur
KLTZ P.J. van Maurik

Artikelencommissie
LTZA 1 mr. A.J.A.M. Maas, LTZT 2 OC F.G. Marx, KTZE ir. V.C. Rademakers, KTZ b.d. L.J.M. Smit, LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA

Medewerkers:
Mw. drs. Z. Borgeld, LNTKOLMARNS D. Bosch, LTZ 1 ing. M.E.M. de Natris, dr. J. Colijn, H. Boomstra (cartoon), AVDD (foto's, tenzij anders vermeld)

Adres redactie
Wassenaarseweg 2-B
2596 CH Den Haag
Tel. 070-383 95 04
marineblad@kvmo.nl
www.kvmo.nl

Vormgeving
Frank de Wit
Tel. 038-455 17 54

Drukwerk
PlantijnCasparie Zwolle
Postbus 1025
8000 BA Zwolle

Advertenties
070-383 95 04

Abonnementsprijs
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis
Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland)

Adreswijzigingen en abonnementen voor niet-leden van de KVMO:
Mw. E.M. Mulder: 035-625 86 66
bep.mulder@rsdb.com

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie.

De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). De wijze van aanleveren van artikelen is op te vragen bij de redactie.

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
Secretariaat KVMO,
Antwoordnummer 93244,
2509 WB Den Haag
(geen postzegel nodig)
of secretariaat@kvmo.nl

Adreswijzigingen doorgegeven aan bureau Commandement etc. worden niet doorgegeven aan de KVMO.

Foto Cover: AVDD

column

KLTZ P.J. van Maurik,
voorzitter KVMO

Beste leden,
Op nieuwjaarsdag 2007 werd onze voorzitter Peter van Maurik getroffen door een ernstige hartritmestoornis die leidde tot een val waarbij hij ook een hersenschudding opliep. Vanzelfsprekend waren wij erg geschrokken toen wij hiervan door zijn echtgenote op de hoogte werden gebracht. Gelukkig kan Peter het allemaal navertellen. Hij is inmiddels met succes geopereerd en kan thuis aan zijn herstel gaan beginnen. In het AMC is een defibrillator ingebracht, een kastje van ca. 100 gr. dat het hartritme bewaakt.
Wij wensen hem een voorspoedig herstel toe maar realiseren ons dat dit enige tijd zal gaan duren. Zijn werkzaamheden zijn binnen het dagelijks bestuur van de KVMO tijdelijk herverdeeld. Onderstaande column had hij al geschreven.

LNTKOLMARNS D. Bosch
vice voorzitter KVMO

Voorwaarts in 2007

Ik kreeg recent een aardige reactie op mijn column in het Marineblad van december. De laatste alinea was enigszins naïef en dromerig overgekomen. Daar was ik blij mee. Ik blijf u namelijk uitdagen om te blijven dromen. Als Columbus eerst een stafstudie had moeten schrijven was hij roemloos op het Iberisch schiereiland weggekwijnd. Het doet me plezier om reacties te krijgen op het Marineblad of de website van de KVMO. Over het algemeen zijn ze positief en ondersteunend. Blijft u kritisch!

Met de eerste editie van het Marineblad voor 2007 gaan we verder op de ingeslagen weg. Een weg die alle aspecten van de beroepsvereniging van marineofficieren zal laten zien. Als eerste de kritische beschouwing van de krijgsmacht in het algemeen en de marine in het bijzonder. Vervolgens de vele verhalen van haar individuele leden, zowel werkzaam bij Defensie als daarbuiten. En *last but not least* de rijke kennis en geschiedenis die verbonden is met het beroep van marineofficier. Uiteraard zullen wij daarbij de actualiteit blijven volgen en u in de gelegenheid stellen om te reageren. Deze editie vindt u weer artikelen op al deze terreinen. Zo geven we u een kijkje in één van ontwikkelingen rondom de aanbevelingen van de commissie Staal: de gedragscode Defensie. Het zijn dit soort zaken die de toekomst voor de marine, en de gehele krijgsmacht, mede zullen bepalen. Het past dat wij daar actief in blijven.

Er is opnieuw hoopvol nieuws. Hoewel de minister-president dat misschien niet bedoelde, vorig jaar bij de algemene beschouwingen, gaf hij het signaal waarmee wij als marine verder uit onze schulp kunnen kruipen. Hij riep om de "geest van de VOC". Voor ons, maritieme mensen, was dat de vlag waarop we de wereld introkken en veroverden. Dat veroveren, nu wel op andere en socialere wijze, kan en moet echter nog steeds. Met zo'n uitroep en met het verkiezen van de Nederlandse militair tot man/vrouw van het 2006 was mijn vorige column misschien toch niet zo naïef en is het tij aan het keren. Ik zou zeggen; "voor en achter alles los, langzaam vooruit beide"!

Veranderen vanuit jezelf

Wijst De Juiste Koers de juiste weg?

KTZ P.W. Lenselink

LT GEN R. Bertholée

Door J. Margés

De KM-projectgroep *De Juiste Koers* van kapitein ter zee P.W. Lenselink heeft onlangs haar bevindingen op papier gezet. Een defensiebrede werkgroep – ingesteld naar aanleiding van de Commissie Staal en onder leiding van landmacht luitenant-generaal R. Bertholée – kwam medio januari met een eerste set gedragsregels.

In de opleidingen wordt inmiddels intensief aandacht besteed aan het voorkomen van ongewenst gedrag en het aanreiken van gewenst gedrag. Waar liepen de project- en werkgroep tegenaan en hoe trekken ze nu samen op? Aan het woord de twee hoofdrolspelers.

'Ik heb de berichtgeving over misstanden en ongewenst gedrag die door de media over de marine werd uitgestort, indertijd op zee gevolgd', aldus Lenselink. 'In het persnieuws aan boord kwam de KM regelmatig voorbij en dat er een werk-/projectgroep moest komen, om het ongewenst gedrag te onderzoeken, was mij snel duidelijk. Dat de keuze om deze groep te leiden op mij zou vallen, was een verrassing. Ik heb me half april, na terugkeer van een opwerkperiode, op het Paleis gemeld, om daarna snel aan de slag te gaan. In het voorjaar van 2006 was er bij de media een duidelijke focus op ongewenst gedrag bij het Commando Zeestrijdkrachten (CZSK). De berichtgeving concentreerde zich op wat er mis was bij onze marine. Ongewenst gedrag bij andere defensieonderdelen kwam nauwelijks in het nieuws; hooguit met een berichtje in een hoekje van de krant. Het was óns probleem; de schijnwerper was april 2006 gericht op het CZSK en niet op andere onderdelen van Defensie. Er was op dat moment dan ook geen aanwijzing dat er een defensiebrede aanpak zou komen.' Nadat duidelijk werd dat die defensiebrede aanpak voor de bestrijding van ongewenst gedrag er wel kwam en dat luitenant-generaal Bertholée daar de leiding over zou krijgen, nam Lenselink de gelegenheid te baat om hem te informeren over de KM-werkwijze en -resultaten. 'Een van de producten van De ➔

KTZ Lenselink in gesprek met marinepersoneel.

Juiste Koers is een (concept)gedragscode CZSK die het resultaat vormt van de gesprekken die we met marinepersoneel voerden. Deze gedragscode is aan de PCDS overhandigd en kan worden beschouwd als de input van het CSZK aan de defensiebrede set gedragsregels.'

Schat aan gegevens

'Wij zijn onze opdracht eigenlijk met een vliegende start begonnen', blikt Bertholée terug. 'We hadden de genoemde gesprekken bij de marine, in het kader van De Juiste Koers, en haalden daarnaast een schat aan gegevens uit de verslagen van gesprekken en enquêtes van de Commissie Staal. Ook keken we hoe andere bedrijven met een soortgelijke problematiek omgingen. We hebben vervolgens een gespreksstructuur opgezet, met een zo breed mogelijk bereik. Allereerst spraken we met kleinere groepen, verdeeld naar rang, leeftijd of leiderschapsperspectief. Deze gesprekken zijn afgewisseld door expertinterviews, met bijvoorbeeld vertrouwenspersonen, opleidingsdeskundigen, gedragswetenschappers en andere hulpverleners. Hiermee probeerden we een zo zuiver mogelijk beeld te krijgen van de oorzaken van ongewenst gedrag.'
De uitkomsten van deze eerste gespreksrondes leverden volgens Berholée voldoende stof voor een tweede serie bijeenkomsten. 'Hierbinnen spraken we met soldaten en korporaals, met jonger en ouder kader, maar kwamen ook burgers uit verschillende 'rangen' aan het woord, telkens in groepen van zo'n vijftig man. Tijdens deze gesprekken lag de nadruk meer bij oplossingen ter bestrijding van ongewenst gedrag. In de derde fase hebben we onder leiding van de CDS twee grote afsluitende sessies gehouden, die bedoeld waren om met een dwarsdoorsnede van het personeel te toetsen, wat we uit de eerste twee gespreksronden aan gegevens hadden verzameld. In deze laatste fase werd tevens een aanzet gegeven voor de voorlopige set gedragsregels, die we in januari aan het personeel konden presenteren.'

Aangenaam getroffen

Terugkijkend op de gevoerde gesprekken, toont Bertholée zich vooral aangenaam getroffen door de enorme positieve houding die het merendeel van het personeel had en door het feit dat zovelen ongewenst gedrag willen aanpakken. 'In alle gesprekken kwamen we dan ook bij voortduring mensen tegen die met goede voorstellen kwamen om verbeteringen binnen de organisatie door te voeren. Soms waren er schrijnende voorbeelden van mensen die daadwerkelijk slachtoffer waren geweest van bijvoorbeeld pestgedrag. Die voorbeelden vind ik vooral schrijnend, omdat duidelijk werd dat de omgeving in die gevallen niet had ingegrepen. Het lijkt er bijna op dat je binnen Defensie kwetsbaar wordt als je het opneemt voor zwakkeren binnen een groep. Daar word ik niet vrolijk van! Een aantal malen ben ik mensen tegengekomen die zeiden de diverse vormen van ongewenst gedrag in eerste instantie niet eens te herkennen. Gelukkig was er niet veel

het lijkt er bijna op dat je binnen Defensie kwetsbaar wordt als je het opneemt voor zwakkeren binnen een groep

voor nodig om ze te overtuigen dat er daadwerkelijk iets aan de hand is en dat structurele veranderingen noodzakelijk zijn.'

Wat Lenselink opviel binnen de gesprekken in een interactieve setting met circa 1.500 marinemensen en de uitkomsten van het werkbelevingsonderzoek PICTURE (met een uitgebreide module vragen over ongewenst gedrag) onder eenzelfde aantal personeelsleden, was de openheid over een moeilijk thema als ongewenst gedrag. 'Er was geen enkele schroom', benadrukt hij. 'Ook positief vond ik de grote betrokkenheid van het personeel bij het wel en wee van de KM; we vinden het collectief vervelend als onze KM in de pers negatief wordt weggezet. Opvallend was verder de over het algemeen goede werksfeer bij de eenheden. Wel bleek dat we als organisatie moeite hebben om belangrijke zaken goed voor het voetlicht te brengen bij de werkvloer. Zo is de Leidraad Maritiem Optreden, dat de visie CZSK weergeeft, slecht bekend. Goede communicatie – *top down* en *bottom-up* – moet dus een permanent aandachtspunt zijn.'

Marine extra aandacht

De positieve insteek van veel mensen schept volgens Bertholée vertrouwen voor de toekomst. 'Het is natuurlijk wel zaak met het personeel in gesprek te blijven over de komende veranderingen binnen onze organisatie. Ik vind ook dat de marine daarbij extra aandacht verdient. Daar heeft de leiding terecht aan de noodrem getrokken, omdat de incidenten, ondanks waarschuwingen, gewoon bleven plaatsvinden. Ik begrijp dat het marinepersoneel het gevoel heeft dat het extra is gestraft, mede doordat die maatregelen in de media kamerbreed zijn uitgemeten. Men voelt zich niet meer serieus genomen. Ik zou willen voorkomen dat dit gevoel blijft overheersen, wanneer wij defensiebreed met verbetermaatregelen beginnen. We moeten immers samen met het personeel werken aan een betere organisatie, opdat incidenten niet structureel kunnen worden.'

In geval van Lenselink is dat laatste niet tegen dovemansoren gezegd. 'In december 2006 heb ik, samen met de leden van de projectgroep, het eindrapport van De Juiste Koers "Terug naar de Trek", overhandigd aan de opdrachtgevers, vice-admiraal Kelder

leiderschap speelt een cruciale rol bij het stimuleren van gewenst gedrag en het voorkomen van ongewenst gedrag

(C-ZSK) en generaal-majoor der mariniers Zuiderwijk (PC-ZSK). Direct daarna is onder leiding van PC-ZSK het actieprogramma Op Koers ingezet, om de aanbevelingen te concretiseren. Het is van belang dat de bestrijding van ongewenst gedrag permanent op de agenda blijft. Het signaleren en melden van ongewenst gedrag en het overleg hierover dienen dus geborgd te worden binnen de organisatie. Op eenheidsniveau dient het onderwerp vast onderdeel te zijn van werkoverleg en de komende jaren dienen we PICTURE uit te voeren bij alle eenheden van de marine. CZSK-breed kan gedacht worden om de onderzoeksvelden van De Juiste Koers integraal mee te nemen bij de implementatie van het INK management model. Maar het belangrijkst blijft natuurlijk een hoge morele standaard van ons personeel die gebaseerd is op respect (voor elkaar en de middelen die ons ter beschikking staan), collegialiteit en professionaliteit (een ieder levert vanuit de functie een bijdrage aan het doel: veiligheid op en vanuit zee). Daar moet in opleidingen en op functie blijvend aandacht voor zijn.'

Bruggen bouwen

'De wijze waarop binnen organisatie of eenheid leiding wordt gegeven, is van invloed op het gedrag van medewerkers', vervolgt Lenselink. 'Leiderschap speelt een cruciale rol bij het stimuleren van gewenst gedrag en het voorkomen van ongewenst gedrag. Om die reden is er onderzoek gedaan naar het leiderschap binnen het CZSK. De projectgroep heeft samen met een extern adviesbureau het onderwerp leiderschap nadrukkelijk onder de loep genomen. Hiertoe is in eerste instantie een nulmeting uitgevoerd. Dit is gedaan door uitgebreide literatuurstudie, interviews met officieren en onderofficieren uit verschillende geledingen van het CZSK en enquêtes onder 120 officieren en onderofficieren. Onder andere is geconcludeerd dat binnen het CZSK de nadruk ligt op taakgericht leiderschap. De mensgerichte vaardigheden, zoals motiveren, feedback geven, participeren in besluitvorming en delegeren, zijn in mindere mate aanwezig. De samenwerking tussen de vloot en het korps kan verder verbeterd worden. Leidinggevenden spelen een belangrijke rol bij het bouwen van bruggen tussen vloot en korps. Ik weet dat het programma Op Koers veel aandacht zal besteden aan het thema leiderschap.'

Voorbeeldgedrag

Volgens Bertholée heeft het rapport van de Commissie Staal een fundamenteel probleem blootgelegd rond leiderschap. 'We hebben in de afgelopen periode de nadruk te zeer gelegd op een té mechanische, té procedurele manier van leidinggeven. Hierdoor is een belangrijk element van leiderschap, het sociale of empatische element, op de achtergrond geraakt. Gek genoeg hebben leiders tegelijkertijd wel de neiging zich te veel met de groep te vereenzelvigen. Ik vind dat leiders weer leiders moeten worden die autoriteit en gezag uitstralen, die voorbeeldgedrag vertonen, maar die weten wat er binnen hun eenheid of afdeling leeft en die ➔

daar ook oog voor hebben. Alleen dan kunnen afspraken worden nagekomen en kunnen signalen worden opgepikt, wanneer zaken verkeerd dreigen te lopen.'
Hoe lang denkt de generaal dat Defensie nodig heeft om al haar mensen te doordringen van de nieuwe koers? Bertholée: 'We praten over een proces van jaren. We moeten onze opleidingen aanpassen. Maar we dienen ook te investeren in het op peil houden van de sociale leiderschapsvaardigheden als structureel terugkerende oefening voor al onze leidinggevenden. Daarnaast moet vooral het voorkomen van ongewenst gedrag bespreekbaar worden gemaakt, op alle niveaus. We zijn al gewend elkaar iets te vertellen als het goed gaat; we moeten weer leren het elkaar te vertellen wanneer iets niet goed gaat.'

Cultuurverandering

Bertholée mag naar eigen zeggen nog zes jaar bij Defensie dienen en zolang blijft hij activiteiten ontplooien om sociaal leiderschap te versterken en ongewenst gedrag aan te pakken. 'Ik zie het als mijn voornaamste taak daarbij om die rol van normen-en-waardenbewaker aan iedere leidinggevende binnen Defensie over te dragen. De aanpak van ongewenst gedrag vereist een cultuurverandering, en die kun je nimmer alleen maar van bovenaf opleggen. Die verandering bereik je alleen als je gezamenlijk de schouders er onder zet. U moet mij dus vooral zien als iemand die het proces in beweging zet, totdat het zelfstandig kan blijven voortbestaan. Totdat het aanpakken van ongewenst gedrag is ingeslepen in onze organisatie.'
De Juiste Koers van de KM ziet Bertholée als een van de bronnen voor de defensiebrede aanpak. 'In die zin zie ik die twee ook niet als afzonderlijke processen. Maar De Juiste Koers belicht wel een aantal marinespecifieke onderwerpen die niet voor iedereen van toepassing zijn. De marine heeft bij de vloot toch een unieke manier van werken, waarbij iedereen – op uitzending of niet – langdurig met elkaar leeft en werkt. De goede dingen van De Juiste Koers nemen we daarom mee, maar de kans blijft natuurlijk dat we defensiebreed ook andere keuzes moeten maken. De koers zal dan mogelijk iets moeten worden verlegd.'

Vuur aan de schenen

Bertholée is nog niet van plan de fakkel aan iemand anders over te dragen. 'Met de fakkel die ik nu draag, wil ik bij iedereen binnen Defensie het vuur na aan de schenen leggen, om ze ervan te overtuigen dat verandering noodzakelijk is en dat verandering vooral vanuit jezelf moet komen. De komende tijd gaan we weer intensief met het personeel in gesprek over de implementatie van de nieuwe maatregelen. Iedereen moet er van overtuigd raken dat de gekozen koers, om ongewenst gedrag aan te pakken, de juiste is.'

cartoon

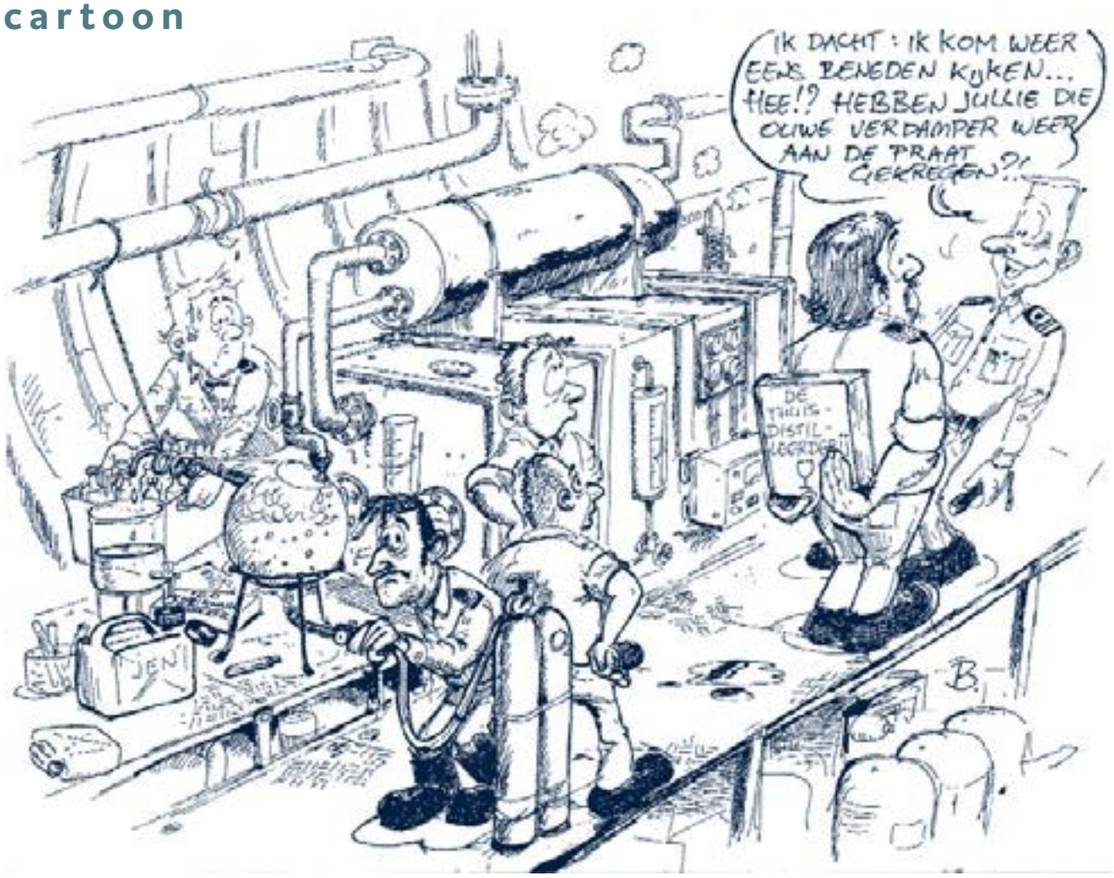

Het vorige Marineblad (nr. 8 2006) heeft tot meerdere reacties geleid. Hieronder treft u er een aantal aan.

➔ Reactie op de openingsreportage "Pleisters plakken".

Afrika is "hot". Niet zo hot als Uruzgan, maar er is een opmerkelijke stijging waarneembaar in militaire kringen van aandacht voor dit verloren continent waarop nog veel te winnen valt. Zo verscheen een zeer lezenswaardig themanummer over Afrika in het periodiek van de NOV (okt. 2006) en besteedde het laatste Marineblad haar voorkant en een deel van de inhoud aan marinemensen in Afrika.

Wie de moeite neemt om zich te verdiepen in de (militaire) ontwikkelingen en achtergronden bij het nieuws (o.a. de crisis in Darfur, verkiezingen in Congo, onrust in de Hoorn van Afrika), realiseert zich dat het om meer gaat dan om 'pleisters plakken'. Deze laatste titel dekt niet de realiteit van acties op de grond (en op zee) en ook niet van de beleidsconcepten en ideeën die worden getoetst op conferenties, in publicaties en door onderzoek.

Als waar is dat alles wat aandacht krijgt groeit zouden we graag de aandacht van de lezers van het Marineblad willen vestigen op de website van de *Combined Joint Task Force Horn of Africa* – www.hoa.centcom.mil –
Dit is kort samengevat een proeftuin van *preventive deployment*, midden in het hart van een van (nota bene) een 'prioritair beleidsgebied' van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze CJTF wordt – hoe kan het anders? – geleid door de VS met als uitgangspunten PPP: *Presence, Patience, Persistence*. Kortom, het vergt aanwezigheid, geduld en vasthoudendheid om nieuwe wegen te ontdekken om bijvoorbeeld het "DDD"-concept (de toenemende samenwerking tussen de *Defense, Diplomacy* en *Development* gemeenschap) in de praktijk te toetsen en aan te scherpen.
Kijkt u vast op de genoemde site hoe de buitenwereld wordt geïnformeerd. In een volgend Marineblad geven we u graag een inkijkje van binnenuit op een van de heetste plekken op aarde.

Namens de auteurs van het nog te publiceren artikel,
H. Steensma, KAPTMARNS KMR
(van maart – juni 2006 SO bij CJTF HOA)

➔ Reactie op "Zeeroverij in noordoost Afrika", van H.A. L'Honoré Naber.

De Leidraad Maritiem Optreden (CZSK 2005) wijdt op bladzijde 59 twee alinea's aan "Antipiraterijoperaties". De eerste meldt dat het operatiegebied van piraten steeds groter wordt, dat zij zich beter organiseren en steeds meer geweld toepassen, de tweede dat zeestrijdkrachten wereldwijd worden ingezet in de strijd tegen de piraterij. Als ik die alinea goed lees gaat dat om onze Nederlandse zeestrijdkrachten. Men kan zich dan afvragen of het halveren van het aantal fregatten en het afschaffen van de marinepatrouillevliegtuigen daarop het beste antwoord is. We wentelen aldus het (groeiende) gat af op andere landen (marines), terwijl wij, met onze koopvaardij en onze afhankelijkheid van veilige zeewegen, bij die strijd buitengewone zoal niet vitale belangen hebben.

Het artikel van L'Honoré Naber brengt indringend tot leven hoe die piraterij te werk gaat. "De kapers leken zich niets aan te trekken van de militaire aanwezigheid", schrijft hij. "(De KM) … werd geconfronteerd met machteloosheid in gevallen waarbij de internationale regelgeving geen ruimte liet om in te grijpen". Dat ging dan over een Zuidkoreaans vissersvaartuig dat werd gekaapt en dat daarna de Territoriale Zee van Somalië binnenvoer. "Toen", zo vervolgt de schrijver "…stond geen andere mogelijkheid open dan hen te laten gaan om binnen de territoriale wateren van Somalië te ontkomen".

Dit incident heeft destijds ook de media gehaald en bij velen tot niet weinig verbijstering gezorgd. Hoe ernstig moet een incident, waarvoor je op zich genoeg middelen hebt om het aan te vatten, eigenlijk zijn om de morele plicht tot ingrijpen te laten prevaleren boven het internationaal recht dat dit zou verbieden? Was in dit geval het internationale recht niet zodanig te interpreteren dat wel "gewoon" kon worden ingegrepen en de overvallen vissers onnoemelijk leed kon worden bespaard? Wat betekenden internationaalrechtelijk de "territoriale wateren" van Somalië? Somalië was op dat moment immers geen staat in welke betekenis dan ook. Er was geen effectieve regering en lokale krijgsheren maakten de dienst uit. Wat voor betekenis heeft dan de "territoriale zee" van zo'n land? Voor mij, als niet-jurist, zijn dat slechts retorische vragen. Dekken CZSK, de CDS en de minister de commandant die deze pseudo-territoriale zee negeert en de kapers toch aanhoudt?

Graag onderschrijf ik de conclusie van de schrijver dat het tijd wordt voor een helder nationaal overheidsstandpunt ten aanzien van zeeroverij. Ik mag daaraan toevoegen: "met de daarbij horende consequenties". Het kan niet erg moeilijk zijn dat standpunt te formuleren.
De consequenties zouden echter verrassend kunnen zijn in het licht van wat de laatste jaren met de vloot, haar fregatten en haar vliegtuigen, is gebeurd.

drs W.J.E. van Rijn, VADM b.d.

Reactie van de auteur

Bekijken we het patroon van zeeroverij in de afgelopen decennia, dan zien we dat het met intervallen steeds ergens in de wereld terugkeert. Zeeroverij zal onder invloed van lokale omstandigheden altijd wel ergens in de wereld oplaaien. Door de jaren is het steeds gewelddadiger geworden. Het vormt een ernstige bedreiging voor de vrije en veilige vaart over zee.

We hebben grote belangen op zee. Weliswaar is onze handelsvloot niet meer de grootste in de wereld, onze havens en maritieme industrie staan hoog op de wereldranglijst. Wij zijn nog steeds afhankelijk van de zee, maar de handelsroutes over zee worden bedreigd door allerlei vormen van maritieme criminaliteit. Zeeroverij is daar een van.

Ik deel de mening van admiraal van Rijn, dat Nederland haar verantwoordelijkheid wat al te gemakkelijk afwentelt op andere marines. Eigenlijk zouden wij pro rata moeten bijdragen aan de veiligheid op zee. De drastische inkrimping van de Koninklijke Marine is een feit, dat we niet meer kunnen terugdraaien. Maar hoe kunnen we de nog overblijvende mogelijkheden optimaal benutten? Stapt men af van het traditionele denkpatroon van gewapend optreden, aanhouding en vervolging, dan ziet men, dat de Koninklijke Marine nog steeds heel veel mogelijkheden in huis heeft. Ik doel daarbij op de detectie- en communicatiemogelijkheden, waaraan de Nederlandse defensie industrie een belangrijke bijdrage heeft geleverd.
Bij aanpak van zeeroverij is het onderscheiden van bootjes met kwade bedoelingen een uiterst belangrijke factor. De Koninklijke Marine is daar bij uitstek expert in. Communiceer het resultaat vervolgens met belanghebbende partijen: zeescheepvaart en kuststaten. Een dergelijke ondersteuning zou passen binnen het nauwe kader van de juridische beperkingen en territoriale en diplomatieke gevoeligheden.

De admiraal brengt twee interessante vragen voor het voetlicht: "Moeten we onze morele plicht tot ingrijpen niet laten prevaleren boven het internationaal recht dat dit verbiedt" en "Is er nog sprake van territoriale zee in een land zonder een duidelijk bestuur". Het internationaal zeerecht is gegroeid onder invloed van vele incidenten op zee. Het is bedoeld om daar, waar de situatie onduidelijkheden laat, uitsluitsel te geven. Het is ook bedoeld om te voorkomen dat de zee een rechteloos gebied wordt, waar ieder maar zijn gang kan gaan. Het is van toepassing op alle gebruikers van de zee, zonder uitzondering. Het principe van vrij en veilig gebruik van de zee is essentieel. Dat is ook de territoriale onschendbaarheid. En ja, juristen zien kans om complexe situaties te creëren, die een operationeel denkend commandant belemmeren te doen waartoe hij zich moreel verplicht zou zien. Aan de ene kant gelukkig, omdat het ongewenste conflicten moet helpen voorkomen. Aan de andere kant hinderlijk, omdat het een oplossing in de weg lijkt te staan. Wij zijn in Nederland tot op heden blijkbaar niet in staat geweest om binnen dat ingewikkelde kader van juridische ➔

onmogelijkheden tóch oplossingen te vinden die voldoen aan de normen van het internationaal zeerecht, territoriale belangen en diplomatieke gevoeligheden.

De regering lijkt geen mening te hebben over deze criminaliteit die zich vér buiten ons veilige gezichtsveld afspeelt. Zoals ik reeds in mijn artikel suggereerde, zou formulering van een duidelijk en oplossingsgericht standpunt van de politiek ten aanzien van zeeroverij in het bijzonder maar ook maritieme criminaliteit in het algemeen een flinke stap in de goede richting zijn. Zij geeft daarmee een duidelijk signaal af, dat wij ons bewust zijn van onze belangrijke plaats op het maritieme speelveld en dat wij het principe van de vrije en veilige zee nog steeds hoog in het vaandel hebben. Dit standpunt zou een voorbeeld kunnen zijn voor andere naties die met precies hetzelfde probleem worstelen.

Ik hoop dat de door admiraal van Rijn genoemde consequenties de *incentive* zullen zijn voor een boeiende discussie in het Marineblad. Ook zijn niet retorisch bedoelde vraag over rugdekking aan een commandant die ingrijpt, nodigt uit tot discussie.

H.A. L'Honoré Naber

➔ Reactie op interview met dr. M.J. de Weger (rubriek In Beeld)

Met stijgende verbazing heb ik het interview van LNTKOL MARNS Bosch met Michiel de Weger gelezen. De inzichten van iemand die toch als officier deel uitmaakte van de KM, zijn intrigerend. Ik beperk mij echter tot de hoofdzaak. De Weger is trots op de ideeën en concepten die hij zelf ontwikkelt. Ongemerkt misschien heeft hij er één ontwikkeld, die je zou kunnen omschrijven als dat van de "vlootloze KM". Hij baseert dat op een stelling, die hij niet expliciet maakt, maar waarvan de strekking is:

De zee is veilig. De taak van de vloot is volbracht!

Een fase van 518 jaar wereldgeschiedenis kan hierdoor worden afgesloten, met dank aan, alfabetisch doch niet uitputtend, degenen die dit mogelijk maakten: Jan van Brakel, Theodoor Frederik van Capellen, Karel Doorman, Johannes Frans van Dulm, Johan Evertsen, Jan Hendrik van Kinsbergen, Willem Adriaan de Looze, Michiel de Ruyter, Maarten Tromp, Jan Arnold Zoutman, de vele vlootvoogden, commandanten en bemanningen van onze schepen en vliegtuigen in de Koude Oorlog, en al degenen die zich op de toen nog niet veilige zeeën daarna bezig hielden met mijnenruim-, embargo-, anti-drugs-, koopvaardijbeschermings-, intelligence- en nog vele andere operaties.

Hier zou ik moeten stoppen, want de ironie maakt voldoende duidelijk dat de werkelijkheid anders is. Nota bene in hetzelfde Marineblad staat een artikel van H.A. L'Honoré Naber, waaruit blijkt dat de zee allerminst veilig is, en waarop ik afzonderlijk reageer. Ik stop toch niet, omdat ik niet wil blijven steken in het hekelen van de opvattingen van De Weger. Hij is daarin namelijk allerminst uniek. Ook van veel vlootofficieren kun je tegenwoordig lezen en horen dat de taak van de vloot is het ondersteunen van landoperaties. Dat zou een verandering zijn die zich sedert het einde van de Koude Oorlog heeft voltrokken, en dat is het nieuwe geloof dat nu kennelijk ook de vloot bezielt. Maar in werkelijkheid was dat helemaal niets nieuws: maritieme operaties zijn altijd uitgevoerd ter ondersteuning van wat op land gebeurt. Van de 'houten muren' (de schepen) die Athene beschermden, via Pearl Harbor en Midway tot de 'Kosovo Air Campaign'. Ook de blikvanger 'Brown water operations' is niet meer dan een nieuwe betiteling voor wat we altijd al deden, van de politionele acties tot mijnenruimen in de Rode Zee.

Het verschil is dat we, naast die directe ondersteuning van wat op land gebeurde, ook altijd tegelijk de blik op de zee zelf richtten. Er was ook nog zoiets als de specifieke en unieke taak van de vloot 'in her own right', zoals de bescherming van de koopvaardij, het vrijhouden van de zeewegen en het voorkomen van misbruik van de zee door derden (drugs, mensenhandel, visserij, bodemschatten, enz). Het lijkt of die taak nu is vergeten. Nee, dat het zelfs niet past nog daarover te reppen! En hoewel de Leidraad Maritiem Optreden en de vouwbladen over het Commando Zeestrijdkrachten ook de veiligheid **op** zee noemen en beschrijven begint dat paneel van het tweeluik, lijkt het, weg te zakken in het jargon en het bewustzijn van de vloot.
Zijn we niet te ver doorgeschoten en is het daarom geen tijd voor een maritiem reveil op dat punt? Moet de marine niet veel meer, te pas en te onpas, de evenwichtige visie van de Leidraad uitstralen, namelijk dat de vloot er is voor zowel de veiligheid **vanuit** als de veiligheid **op** zee?

drs. W.J.E. van Rijn, VADM b.d.

Reactie

Ik heb niet gezegd of bedoeld dat de vloot moet verdwijnen. Mijn punt was dat landoptreden relatief belangrijker is geworden en daarbinnen met name optreden dat (zeer) laag in het geweldsspectrum ligt. Ik denk dat daar politie, Koninklijke Marechaussee, maar ook het Korps Mariniers geschikter voor zijn dan de vloot. De vloot kan ongetwijfeld nut hebben voor gevechtskracht op zee en ter ondersteuning van landoptreden - ook voor 'politie-achtige' operaties maar de vraag naar wat de vloot kan is naar mijn idee kleiner dan wat de vloot biedt, terwijl dat voor die anderen andersom is.

dr. M.J. de Weger

➔ Reactie op boekbespreking *Plaatsen van Herinnering*, Marineblad nr. 6 2006 (recensent J.W. Brouwer)

Met genoegen heb ik geconstateerd dat u in het septembernummer aandacht hebt besteed aan het m.i. zeer lezenswaardige "laatste en eerst verschenen deel" van *Plaatsen van Herinnering*. Ik veroorloof mij echter erop te wijzen dat in de gedegen recensie een gebeurtenis uit, wat de recensent noemt, de "militaire geschiedenis" niet wordt vermeld en dat is nu juist een merkwaardige episode uit de geschiedenis van de KM.

Onder de titel "Linggadjati/Linggadjati" beschrijft prof. Van den Doel onder meer hoe Hr.Ms. torpedobootjager Banckert in november 1946 de leden van de Commissie-Generaal die zou gaan onderhandelen met vertegenwoordigers van de Republik Indoesia vervoerde op het laatste deel van het traject Batavia-Cheribon. Toen een bootje onder Indonesische vlag naar buiten kwam om de commissieleden af te halen en aanstalten maakte om langszij te komen werd "de heeren…medegedeeld dat als zij g.v.d. zouden probeeren langzij te komen, zij meteen wel beter in zee konden springen, aangezien het kanon, dat op hen gericht was, geladen was". Daarna is de situatie niet verder geëscaleerd door toedoen van twee Nederlandse ambtenaren die konden organiseren dat het bootje dat de woede van (een deel van de) opvarenden van de Banckert had opgewekt, met de Commissie-Generaal aan boord, onder begeleiding van een Nederlandse patrouilleboot, de haven van Cheribon kon binnenvaren.

Dit incident was er de oorzaak van wat ik zou willen aanduiden als een blijvende vertrouwensbreuk tussen Koningin Wilhelmina en de voorzitter van de Commissie-Generaal, oud-premier Schermerhorn, wie – aldus Schermerhorn in 1972 – Hare Majesteit kwalijk is blijven nemen dat hij en de overige commissieleden op de dag in kwestie "de eer van de Nederlandse vlag niet voldoende hoog hadden gehouden". Zo plaatsten de boze opvarenden van de Banckert toch wel een voetnoot in de Nederlandse geschiedenis. ➔

dr. Ph.M. Bosscher, KLTZSD b.d.

LTZ 1 ing. M.E.M. de Natris, onderhandelaar KVMO/FVNO|MHB

Een organisatie in aanbouw

Vertrouwenspersonen bij Defensie

Op 29 september 2006 presenteerde de commissie Staal haar rapport over ongewenst gedrag binnen de krijgsmacht. Naar aanleiding van dit rapport wordt de komende jaren een aantal maatregelen genomen die ervoor moeten zorgen dat de doelstelling – het voorkomen van ongewenst gedrag - wordt bereikt. In dat kader zijn 4 speerpunten geïdentificeerd, waarvan er drie te maken hebben met leiderschap.

Integriteitzorg

Dit artikel gaat over het vierde speerpunt: de aanbeveling van de commissie Staal om de organisatie van de integriteitzorg om te vormen tot een georganiseerd vangnet van meer onafhankelijke professionals. Zolang deze organisatie nieuwe stijl voor integriteitzorg nog niet functioneert, zal het meldpunt "Ongewenst Gedrag" actief blijven. Het huidige systeem van vertrouwenspersonen dient dus te worden omgevormd tot een professionele organisatie die rechtstreeks onder de secretaris-generaal ressorteert.

Doel van het vangnet is te waarborgen dat een klacht van een defensiemedewerker serieus wordt opgepakt zonder dat deze medewerker hierop wordt aangesproken of het gevoel krijgt dat zijn/haar klacht in de doofpot verdwijnt of niet serieus wordt genomen. Naar aanleiding van bovenstaande aanbeveling heeft de Hoofddirecteur Personeel (LT-GEN Leijh) aan de centrales van overheidspersoneel gevraagd wat hun standpunt is inzake positionering van de vertrouwenspersonen binnen Defensie.
Hieronder wordt een aantal zaken rond de functie van vertrouwenspersoon toegelicht en worden mogelijkheden aangereikt voor de positionering ervan.

Vertrouwenspersoon

In de aanbeveling wordt gesproken over een vertrouwenspersoon. Hieronder wordt verstaan een persoon die in vertrouwen genomen wordt en probeert als tussenpersoon (*mediator*) een bepaald probleem op te lossen. De vertrouwenspersoon zou zowel een interne als externe *mediator* kunnen zijn.

Taken

Een vertrouwenspersoon vervult over het algemeen drie taken. De combinatie van deze taken past goed bij de vangnetgedachte. ➔

1. *Klankbord*. Defensiepersoneel kan advies inwinnen over vraagstukken rond ongewenst gedrag.
2. *Meldpunt*. Defensiepersoneel kan melding maken van ongewenst gedrag als niet wenselijk wordt geacht om dit aan de direct leidinggevende te melden (signaal van wantrouwen). De vertrouwenspersoon wijst de medewerker de weg, dan wel neemt deze taak op zich.
3. *Signalering*. Door het zich veelvuldig op de werkvloer te begeven wordt de laagdrempeligheid en het vertrouwen gecreëerd en zo de signaleringsfunctie optimaal benut.

Positionering

In de aanbeveling uit het rapport Staal wordt de centrale Vertrouwenspersoon rechtstreeks onder de secretaris-generaal geplaatst. De vraag of dat de juiste positie is moet echter nog worden beantwoord. Er zijn namelijk ook andere mogelijkheden. Zo zou de centrale Vertrouwenspersoon onder de staatssecretaris kunnen vallen, zoals bijvoorbeeld de Inspecteur Generaal Krijgsmacht (IGK) onder de minister valt.
De staatssecretaris is politiek verantwoordelijk en in dat geval blijven de lijntjes kort. Afgelopen jaar bleek wat de gevolgen zijn als er bij melding van ongewenst gedrag niet tijdig maatregelen worden getroffen. De bewindsman had over deze politiek zeer gevoelige incidenten als eerste geïnformeerd moeten worden omdat hij hiervoor politiek verantwoordelijk is.

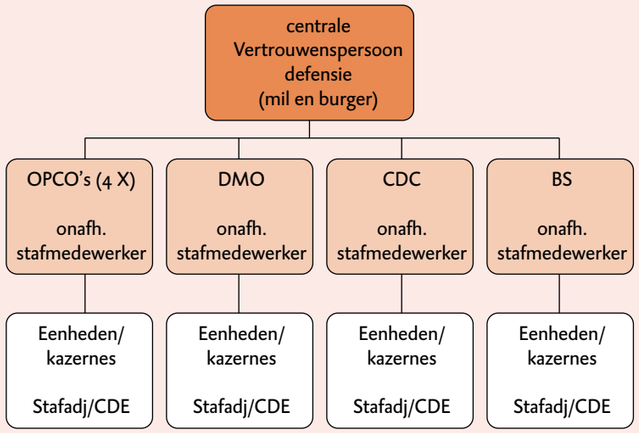

Deskundigheid

Bij de invulling van de organisatie van de vertrouwenspersoon is een combinatie nodig van kennis van de krijgsmacht en kennis van gedrag. Hoewel dit in één persoon te verenigen is, is dat in de praktijk meestal niet zo. De goede invulling vraagt dus om een combinatie van mensen: een militair of burger (ervaringsdeskundige) en een functionaris op gebied van gedrag (materiespecialist).

Bevoegdheden

Beide functionarissen moeten voldoende zelfstandig mandaat hebben. Als men vertrouwenspersonen benoemt met weinig bevoegdheden en weinig draagvlak binnen de organisatie is er sprake van *window dressing*. Het beoogde effect zal dan niet worden behaald. Vertrouwenspersonen moeten dus onafhankelijk zijn en zich vrij binnen de organisatie kunnen bewegen en onaangekondigd op de werkvloer kunnen komen. Onder de topstructuur moeten bij de zeven defensieonderdelen vertrouwenspersonen (specialist of militair) op stafniveau aangewezen worden die niet in de lijn zijn geplaatst. Dit waarborgt ook weer de zelfstandigheid.

Netwerk defensieonderdelen

Binnen elke eenheid/kazerne dient minstens één vertrouwenspersoon aanwezig te zijn. Bij operationele eenheden ontkomt men er niet aan dat dit een militair is. Aan de wal zou dit zeker óók een burger kunnen zijn. Het is van belang dat deze vertrouwenspersoon eenvoudig bereikbaar is en dat medewerkers gemakkelijk naar hem/haar kunnen toestappen. Immers, laagdrempeligheid is essentieel. Het is daarom wenselijk dat de vertrouwenspersoon bij de eenheid een niet te hoge positie in de organisatie (lijn) inneemt. Deze zou dan de schijn tegen zich kunnen hebben dat hij/zij het werkgeversbelang laat prevaleren. Een te lage positie in de organisatie is ook niet wenselijk omdat dan vaak het netwerk ontbreekt om slagvaardig bepaalde meldingen bij de leiding onder de aandacht te brengen. Een belegging in de buurt van de stafadjudant/CDE-niveau lijkt op deze manier voor de hand te liggen.

Waarom geen geestelijk verzorgers?

De krijgsmacht heeft al vele jaren werknemers die vanuit de aard van hun werkzaamheden een vertrouwensfunctie vervullen: de geestelijk verzorgers, in marinetermen: de Vlop, de Vlam en de Vlora. Zij zijn laagdrempelig, aanwezig op kazernes, opleidingen en schepen, gaan 'nuldelijns' rond en gaan mee op uitzendingen en oefeningen. Zij hebben in het algemeen een grote kennis van wat er leeft op de werkvloer en binnen de organisatie. Ook de commissie Staal constateert de belangrijke rol van de geestelijk verzorgers bij het opvangen van slachtoffers van ongewenst gedrag en het signaleren van misstanden. Zouden zij niet de rol van 'onafhankelijk vertrouwenspersoon' kunnen vervullen?

De onafhankelijkheid van de geestelijk verzorgers is optimaal gewaarborgd (zij zijn binnen de krijgsmacht geen verantwoording verschuldigd voor de inhoud van hun werk, wel aan hun zendende instanties), door middel van hun ambtsgeheim.

De geestelijk verzorgers kunnen daardoor niet formeel een meldpunt (vertrouwenspersoon) binnen Defensie zijn, aangezien deze functie per definitie om vervolgstappen en formele melding vraagt. Daarom is van belang separaat een netwerk van vertrouwenspersonen op te zetten.

Bovenstaande dient geestelijk verzorgers er niet van te weerhouden om intensief contacten te onderhouden met de vertrouwenspersonen, waar mogelijk deze te ondersteunen en adviseren en zo een bijdrage te leveren aan het sociale klimaat. Daarnaast blijft voor de geestelijk verzorgers een belangrijke taak weggelegd bij het begeleiden van slachtoffers van ongewenst gedrag en het vroegtijdig lokaliseren en aanpakken van het integriteitprobleem, zodat ongewenst gedrag zoveel mogelijk voorkomen wordt.

Meldingsprocedure

Om te voorkomen dat meldingen niet bij de centrale Vertrouwenspersoon worden gemeld dient de meldingsprocedure te worden aangepast. De lijnen dienen zo kort mogelijk te zijn om te voorkomen dat meldingen niet juist worden behandeld. Als een defensiemedewerker bij een van de vertrouwenspersonen melding maakt van ongewenst gedrag of intimidatie dient deze meteen duidelijk te maken dat het 'incident' direct wordt gemeld aan de centrale Vertrouwenspersoon. Deze is verantwoordelijk voor de verdere behandeling van de melding en begeleiding. Dus ook voor de informatievoorziening van het incident binnen de eigen eenheid of defensieonderdeel. De vertrouwenspersoon wordt op deze wijze buiten de afhandeling binnen de eigen eenheid gehouden en kan zo zijn onafhankelijkheid waarborgen.

Wel zal het een uitdaging worden om incidenten juist te verwerken. Er bestaat immers een risico van overreageren. En ook in meldingen van ongewenst gedrag is regelmatig sprake van "valse meldingen" of meldingen met als doel misbruik te maken van de "slachtofferpositie". Ook daar zijn in het verleden voorbeelden van. Nauwkeurig werken kan dit voorkomen maar leidt wel tot enige vertraging. Goede communicatie en terugkoppeling zijn essentieel. En dat is weer een onderdeel van de eerste drie speerpunten.

HELP KINDEREN MET KANKER IN RECORD-TEMPO AAN MÉÉR GENEZING!

kika kinderenkankervrij

STICHTING KIKA

"Deze kleine kanjer verdient voor zijn strijd tegen kanker toch een gouden medaille?"

Inge de Bruijn

Inge de Bruijn, ambassadrice

UW BIJDRAGE KOMT TEN GOEDE AAN ONDERZOEK, MET ALS DOEL OM KINDEREN MET KANKER SNELLER TE KUNNEN GENEZEN MET MINDER PIJN EN STRIJD.

GIRO 8118, UTRECHT

WWW.KIKA.NL T 0900-4000888 (20 c.p.m.)

Interview LNTKOLMARNS D. Bosch

Kolonel der infanterie T. (Ton) de Munnik is vanaf 2003 Hoofd van de sectie Militair-Operationele Wetenschappen en voorzitter van het Opleidingsbestuur Krijgswetenschappen bij de Nederlandse Defensie Academie.
Hij is geboren op 2 oktober 1948 in Den Haag en woont in Bleiswijk. In 2006 is hij lid geworden van de FVNO, de Federatie van Nederlandse Officieren, waarbij de KVMO is aangesloten.

Wanneer in dienst gekomen?
"Na de HBS-B in 1968 uiteindelijk gekozen voor de Koninklijke Landmacht en de KMA. Waarom niet naar de Koninklijke Marine, maar gekozen voor de KL?
Vanaf mijn tiende jaar wist ik dat ik naar de krijgsmacht wilde. Belangrijke motivatoren waren: het intensief omgaan met mensen, het avontuurlijke aspect, sportiviteit en het "doen". Ik heb heel lang getwijfeld tussen KIM en KMA. De Koninklijke Marine was lange tijd mijn eerste keuze, ik las zelfs het Marineblad al vanaf 1960, en heb daardoor wel enige kennis van de marine, zeker uit die tijd. Toch kreeg ik het gevoel dat het varen op den duur een routinematig karakter zou krijgen. Het sportieve en avontuurlijke element was bij de KL iets nadrukkelijker aanwezig dan bij de KM. Vanaf mijn 14de jaar is mijn belangstelling naar de KL verschoven en dan in het bijzonder naar de infanterie."

Hoe was die eerste opleiding bij de KL?
"Uiteraard op de KMA. Ik zie daarop terug als een heel pittige opleiding, waarbij ik veel geleerd heb, vooral ook over mijn eigen grenzen. Je komt jezelf regelmatig tegen. Er heerste een strak en streng regime. Je leert voortdurend je eigen grenzen te verleggen. Heel erg vormend; ik denk aan incasseren, doorzetten, omgaan met stress en samenwerken in groepen. Ook deelaspecten als het leveren van prestaties en het opbrengen van (zelf)discipline horen hierin thuis. Ik vergeet bijvoorbeeld nooit de bijzondere voorbeeldfunctie van mijn directe groepscommandant waar ik nu nog met veel achting en respect aan terugdenk. Daarnaast aan de zeer geringe voorbeeldfunctie van mijn compagniescommandant. Voorbeelden die mij heel duidelijk aangaven welk rolmodel ik zelf wilde zijn: zo wil ik wel en zo wil ik beslist niet zijn. Het nuttige effect van gemeenschapzin heb ik geleerd op de KMA. Met 15 man op een zaal, je bent er dag en nacht voor en met elkaar."

Wie zijn uw helden en waarom?
"Mijn militaire held, vooral door mijn intellectuele belangstelling voor het vak, is Carl von Clausewitz. De afgelopen 15 jaar ben ik hem voortdurend tegen gekomen. Zijn theorie is weliswaar geschreven voor een ander tijdsbestel, maar zijn uitspraken zijn nog steeds opvallend actueel. Wat hij beschreef in 1820 is nu nog fascinerend. Von Clausewitz is eigenlijk met zichzelf in discussie; hij wil weten wat oorlog is en hoe dat fenomeen werkt. Hij zegt ons niet hoe het gevoerd moet worden, hij wijst ons op het complexe en onvoorspelbare karakter en probeert ons dit fenomeen vooral te laten begrijpen. Veel is nu nog – weliswaar met de nodige modificaties – van toepassing en maakt duidelijk dat krijgswetenschappen een geheel eigen lijn vertegenwoordigen die niet in bedrijfskundige principes te vatten zijn. In zijn klassieke boek "Vom Kriege" (bijna 1500 bladzijden in oud-Duits!) staan waarheden over oorlog die tijdloos zijn. Hij is voor mij een "held", want

mijn militaire held, Carl von Clausewitz, ben ik de afgelopen 15 jaar steeds tegengekomen

hij vertelt ons hoe we naar krijgswetenschappen moeten kijken. Hij is een leermeester die ons wil vertellen wat oorlog is. Hij wil dat je gaat studeren, want alleen dan kun je het begrijpen. "Vom Kriege" rekent af met het reproduceren van regels van voorgangers of uit een boekje. Je moet het geheel begrijpen, want dan kun je situationeel beslissingen nemen. Officieren belast met de inzet van platformsystemen, eenheden of formaties moeten zeker zijn gedachtegoed lezen. Op de NLDA laten we de studenten met regelmaat stukjes lezen van en over mijn "held"."

Wat maakt u trots?
"De positie die ik nu heb bereikt, dat ik aan het einde van mijn loopbaan kan bijdragen aan het positioneren van de studie krijgswetenschappen zoals ik dat zie, dat ik een bijdrage mag leveren aan de accreditatie van de NLDA. Verder ben ik er trots op dat mijn fysieke conditiegesteldheid is, zoals die is. Ik heb dat altijd nauwgezet bijgehouden. Misschien ben ik nu fitter dan toen ik begon op de KMA in 1968."

Hoe ziet u de NLDA, de Nederlandse Defensie Academie, zich ontwikkelen?.
"De NLDA zal zich ontwikkelen als een wetenschappelijk instituut, dat ten dienste staat van de krijgsmacht. In de eerste plaats een academie die officieren de bagage meegeeft die nodig is voor een goede loopbaan. In de tweede plaats een instituut dat onafhankelijk onderzoek verricht en daardoor in zekere zin ook het intellectuele geweten van de krijgsmacht kan zijn. De *corebusiness* van de krijgmacht richt zich immers vooral op de mentale en fysieke component. is vooral mentaal bezig, en fysiek actief.
De NLDA kan een belangrijke rol vervullen bij doctrinevorming. Het vrije denken over de toekomst is bij de bestuursstaf per definitie moeilijker zo niet onmogelijk, omdat zij sterk wordt beïnvloed door politieke agenda's."

Wat is uw ambitie?
"De eerste helft van deze tijd wil ik bijdragen om de studierichting krijgswetenschappen accreditabel te maken. Dat wil ik graag aan het eind van mijn loopbaan bereikt hebben. Daarna wil ik mezelf verder verdiepen. Persoonlijk nog meer inzicht verwerven in het vakgebied en een bijdrage leven aan actuele leerstof voor het vakgebied."

Welke eigenschappen waardeert u in een defensiemedewerker?
"De belangrijkste eigenschap vind ik *commitment*. Ik ga daar ver in. Organisatiebelang gaat boven eigen belang. In de tweede plaats de bijzondere kameraadschap die we kennen binnen de krijgsmacht. Die kameraadschap ontdek je als je ziet hoe wij elkaar ongevraagd aanvullen, ondersteunen. Dingen voor elkaar doen,

de belangrijkste eigenschap vind ik *commitment*. Ik ga daar ver in

waarbij het eigen belang niet zwaar weegt. De basis daarvoor wordt wat betreft de officieren gelegd op KMA en KIM. Burgermedewerkers kennen dat minder."

Welke vraag zou u willen stellen en aan wie?
"(Na een korte pauze.) Ik zou Carl von Clausewitz willen vragen een gastcollege te verzorgen op de NLDA waarin hij een analyse geeft over de situatie in Irak en Afghanistan. Het lijkt mij boeiend welke twijfels hij zou hebben bij het politieke en militaire doelstellingenmechanisme. Ik zou hem willen horen praten en argumenteren."

Hoe beoordeelt u de reorganisatie van de Nederlandse krijgsmacht?
"Een oud-bevelhebber zei eens: "We zijn nu aan het reorganiseren, en laat ik jullie het maar meteen zeggen, dat zullen we de komende decennia blijven doen." We willen immers een grote complexiteit aan problemen oplossen; daarom moeten we voortdurend onze eigen organisatie blijven vernieuwen, aanpassen. De problemen van nu zijn multidisciplinair en een zoektocht naar de juiste oplossingen betekent vaak nieuwe inzichten en dus reorganiseren. anderzijds brengen reorganisaties onrust met zich mee die zich uiten in het personele en persoonlijke vlak. De kunst in reorganisatieland is te balanceren tussen het opbrengen van flexibiliteit enerzijds en continuïteit en rust anderzijds."

LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA

De toekomst van het verleden

Een van de vele littekens van de oorlog: een mijnenveld in Bosnië.

“Elf jaar na Dayton lijkt het op het eerste gezicht goed te gaan in Bosnië, maar hoe succesvol was deze operatie als vrede in dit land nog steeds staat en valt met de hulp van de internationale gemeenschap?” merkte een van de deelnemers op tijdens de Grand Tour naar Bosnië-Herzegovina. De vijfdejaars studenten Internationale Veiligheidsstudies van het Koninklijk Instituut voor de Marine (KIM) en hun tutoren sloten begin november 2006 met een studiereis hun onderzoeksproject af.

Op locatie in deze voormalige Joegoslavische republiek werden de onderzoeksresultaten gepresenteerd en bediscussieerd. De reis was een toetsing van literatuuronderzoek aan de realiteit. Daarmee werd het project gecomplementeerd.

Projectonderwijs

Sinds enige jaren is binnen de studierichting krijgswetenschappen aan de Nederlandse Defensie Academie, waarvan het KIM deel uitmaakt, projectonderwijs ingevoerd. Doel van deze vernieuwende onderwijsvorm is de studenten op een uitdagende en inspirerende manier vertrouwd te maken met multidisciplinair academisch onderzoek op basis van een actueel thema.
Dit jaar kruipen de laatste jaar studenten tegen de actualiteit aan door de geschillen in Bosnië-Herzegovina te onderzoeken en de actuele EUFOR-missie te bezoeken. De oorlog in de achtertuin van Europa is het onderwerp vanwege de vele lessen die hieruit geleerd worden op het gebied van conflict management en conflict *resolution*. In dit verband is niets mooier voor de onderzoekers in spe om de resultaten direct aan de Bosnische praktijk te kunnen toetsen en zo hun conclusies te valideren.
Na drie maanden van intensieve voorbereidingen in de vorm van inleidende en gespecialiseerde colleges in zowel Den Helder als op diverse universiteiten gaat het gezelschap op vrijdag 10 november op pad. Gedurende een week staan bezoeken aan Banja Luka, Sarajevo en Mostar op het programma. Als rode draad door de reis lopen de onderzoeken en presentaties van de studenten waarbij de groep discussies voert met experts.

de littekens van de oorlog zijn direct bij aankomst in het land zichtbaar

Bosnië

De littekens van de oorlog zijn direct bij aankomst in het land zichtbaar: mijnenvelden, kapot geschoten huizen en een multinationaal leger van soldaten en diplomaten die functioneren als bewakers en stimulators van het vredesproces. Bosnië-Herzegovina blijkt elf jaar na het ondertekenen van het akkoord van Dayton nog steeds iets kunstmatigs te hebben. Twee identiteiten – de Bosnische Serven (Republika Srpska) aan de ene kant en aan de andere kant de Federatie van weer twee identiteiten de Bosniakken (Moslims) en Bosnische Kroaten – leven naast elkaar en niet met elkaar in een staat. Een eenheidsstaat lijkt het voorlopig niet te worden, daar is kennelijk te veel voor gebeurd, zowel tijdens de oorlog als daarna. Hoewel de ‘grenzen’ tussen de twee er niet meer zijn, is het opvallend welkom te worden geheten via enorme borden in de Republika Srpska en het gevoel te hebben in een ander land te zijn. Van alles wordt gedaan om een Bosnische identiteit te creëren en de eigen identiteit van de drie weg te nemen. Behalve dat iedere bevolkingsgroep zijn eigen vlag en paramilitaire organisatie (politie) heeft, is er de informele invloed die Servië en Kroatië hebben. Het wegnemen van een simpel onderscheidend iets als het gebruik van de twee verschillende alfabetten leidt soms tot verzet maar ook tot acceptabele oplossingen. Neem het gebruik van letters op de nummerborden: vier letters blijken identiek in de beide alfabetten en dit zijn dan ook de letters die uitsluitend gebruikt worden, waardoor je niet kunt zien waar een auto vandaan komt. Politieagenten krijgen inmiddels vrijwel dezelfde training en moeten een identiek uniform gaan dragen en aan een nationaal leger wordt hard gewerkt.
Als katalysator in de integratie werken de westerse hoeders van de onvolmaakte vrede die een *containment*-strategie blijken te hanteren: indamming van geweld, veroorzaakt door extremisten, en goed gedrag belonen met hulp en samenwerking.
Regionaal zijn er genoeg positieve ontwikkelingen. Slobodan Milosevic is door zijn eigen volk afgezet, Slovenië is EU-lid, Kroatië is kandidaat-lid en Bosnië-Herzegovina lijkt in staat om op eigen benen te kunnen staan. De situatie is nog wel wankel, in Bosnië is het de laatste tijd soms onrustig – de keuze voor nationalistische partijen tijdens de verkiezingen in oktober bevestigde dit – waardoor het Westen zich beraadt op zijn aanwezigheid. De situatie leidt bij de studenten tot hoofdbrekens in de discussie met diplomaten: de handen van de regio aftrekken en het recht van de sterkste laten zegevieren? Helpen bij de stichting van mono-etnische staten? Of blijven worstelen met multiculturele oplossingen? De analyse die tijdens het project werd gedaan van de westerse reactie op de ontrafeling van Bosnië leert dat er weinig te kiezen valt. Bij elke nieuwe crisis klinkt de roep om iets te doen, maar vooral niet alles. In conflict management gaat het om partners te zijn van de Bosniërs die zelf het vredesproces vorm moeten geven.

De reis

Als eerste wordt Banja Luka aangedaan. Een modern uitziende (hoofd)stad met een hoge werkeloosheid, een enorme informele economie, het parlement van Srpska en de thuisbasis van een groot gedeelte van het Nederlandse contingent. Het beeld dat de studenten hebben van een operationele uitzending – gebaseerd op de beelden uit Afghanistan en Irak – blijkt anders. De Nederlanders zitten er goed bij in het garnizoen dat geen gepantserde accommodatie kent zoals in Uruzgan. De situatie is onder controle, wapens worden eigenlijk alleen in noodgevallen gedragen. De militairen zijn vooral bezig met het bewaken van het *state*- en *nationbuilding*-proces dat volgens hen vrijwel rond is en dus reden om in de loop van 2007 drastisch in te krimpen. De troepen blijken de leveranciers overigens elders, in Irak en Afghanistan, hard nodig te hebben. De gedachte dat het inkrimpen politiek gedreven is en niet omdat de situatie er naar is wordt in het verdere verloop van de tour bevestigd. De diplomaten op de ambassade en bij organisaties als de OVSE en bij de Hoge Vertegenwoordiger, zijn zeker niet altijd zo positief als hun militaire collega’s. Hoewel ze het er over eens zijn dat de internationale gemeenschap meer verantwoordelijkheden moet overdragen aan de Bosniërs weten ze dat de vrede nog broos is. De onlangs gehouden verkiezingen geven in beide delen van het land een polariserend beeld wat weinig goeds belooft voor de verdere integratie en het gezag van de centrale regering. De gedachte die zich opdringt is dat het conflict kunstmatig bevroren is en de

staat van oorlog voortduurt. Echter, een rechtvaardige interventie kan een minder onrechtvaardige uitkomst opleveren die duurzaam is.
Een groot gedeelte van de reis speelt zich af in Sarajevo, de stad met een turbulente geschiedenis die meer dan eens in het middelpunt van de wereldgeschiedenis heeft gestaan. Het accent in de hoofdstad ligt echter nu op de laatste twee decennia waarin Sarajevo van een tolerante multi-etnische stad een vrijwel pure Bosniakken-stad werd. De gevolgen van het uiteenvallen van Joegoslavië en Bosnië en de belegering van de stad zijn nog overal zichtbaar.

De vele gehavende gebouwen hebben allemaal een verhaal, het terroriseren van de burgers krijgt een gezicht tijdens de *battlefieldtour* onder leiding van de aan het begin van de oorlog 'overgelopen', Bosnisch-Servische generaal Jovan Divjak. Zijn betoog is emotioneel en indrukwekkend, het geeft een beeld hoe gekunsteld de strijd tussen de drie identiteiten is geweest en wat commandantenverantwoordelijkheid in de praktijk is. "Om het vertrouwen van Alija Izetbegovic (president van Bosnië-Herzegovina en leider van de Bosniakken) te hebben werd ik Moslim", verhaalt hij, "maar ik werd nooit werkelijk een van hen. Ondanks dat ik de enige in de stad was met professionele militaire kennis en ervaring vertrouwde de president op anderen, veelal partijleden, als hij geconfronteerd werd met (militaire) dilemma's." Voor Divjak bleek het beschermen van de hulpeloze bevolking in de belegerde stad de motivatie. "Als militair en als Serf wist ik waartoe de belagende eenheden in staat waren…. Wie met de hartverscheurende ellende in de stad geconfronteerd wordt kan gewoon niets anders doen dan wat ik deed." Op de heuveltoppen aan de rand van de stad vertelt hij over de blinde pogingen de belegering te breken, "…Veel leverde het niet op en vanuit militair oogpunt raadde ik het de president af maar die vond dat het stimulerende en motiverende effect van de uitbraakpogingen veel belangrijker was voor de zwaar lijdende burgers in de belegerde stad om vooral niet op te geven."
Ruim drie jaar moest de bevolking van Sarajevo gebukt gaan onder een bommenregen. De stad was overigens niet volledig afgesloten, als een kransslagader werkte een kleine tunnel onder het vliegveld en soms kwam er humanitaire hulp via de blauwhelmen van UNPROFOR.
De bij de groep aanwezige tolk vertelde over zijn ervaringen in de stad waaruit hij in 1994 vluchtte. Alles werd gedaan om een zo normaal mogelijk leven te leiden, vooral met behulp van kunst omdat zo de mensen hun emoties konden uiten en een plek konden geven. Filmfestivals, tentoonstellingen, musicals, toneel en zelfs de verkiezing van Miss Sarajevo moesten het oorlogsleed doen vergeten. "Ik ben ervan overtuigd dat het hielp, dat het verzachtte. Je vergat even dat je gevangen zat", zo vertelt hij, "maar omgaan met de vele slachtoffers door aanslagen en *snipers* bleef moeilijk, je went er nooit aan."

een groot gedeelte van de reis speelt zich af in Sarajevo, de stad met een turbulente geschiedenis

Tunnel onder het vliegveld van Sarajevo.

De drie jaar durende belegering van Sarajevo werd gebroken door de operatie Deliberate Force waaraan naast Nederlandse F-16's ook Nederlandse mariniers deelnamen.

De Telegraaf
De krant van wakker Nederland
Bommentapijt op Servische stellingen
Acties mariniers en F16's succes

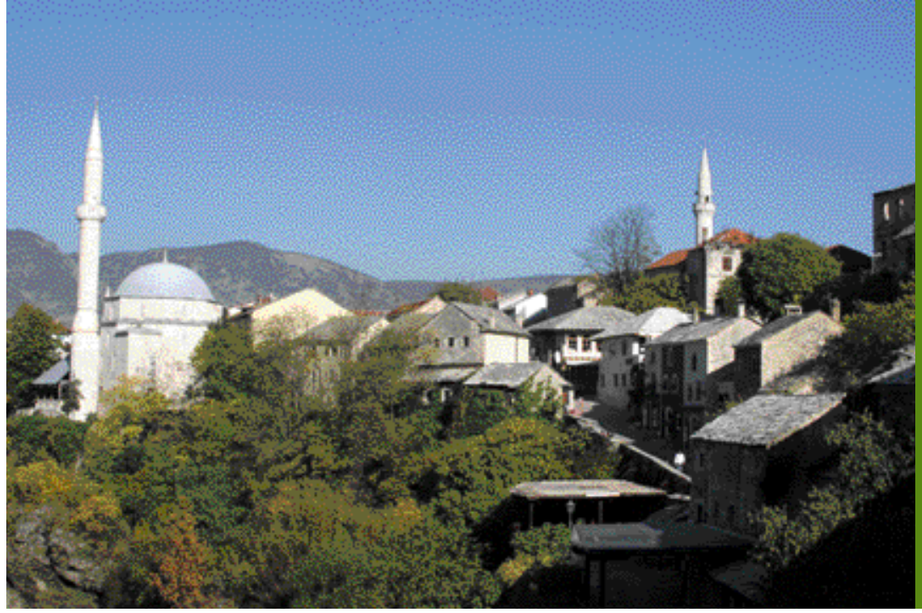

Centrum van Mostar.

De Oslobodjenje wordt bezocht, een krant die de hele oorlog dagelijks in de hoofdstad het nieuws bracht. In het laatste deel van de oorlog waren het nog maar een paar A-4-tjes, door het gebrek aan papier maar het was het enige contact met de buitenwereld dat de bevolking had. "Het werd gewaardeerd zowel binnen de stad als daarbuiten getuige de vele journalistieke prijzen die Oslobodjenje ontving", vertelt een redactielid uit de oorlog. "We probeerden objectief te blijven, wat ook tot kritische editorialen in de richting van de regering leidde, waardoor ik minder plezierig werd bezocht door knokploegen die het duidelijk niet eens waren met mijn observaties. Ik liet me er niet door uit het veld slaan: mijn pen is mijn wapen!" stelt de gedreven journalist.
De belegering van de stad wordt uiteindelijk gebroken door de operatie *Deliberate Force* waaraan naast Nederlandse F-16's ook Nederlandse mariniers deelnamen. In het Bezettingsmuseum aan de beruchte *Sniper Alley* hangt zelfs de voorpagina van de Telegraaf ter herinnering. Met deze operatie en een opmars in het noordwesten (operatie Storm) zien de partijen zich in een *deadlock* positie, wat het startpunt vormt voor de vredesbesprekingen in Dayton.
Het bezoek aan Mostar is een confrontatie met de broosheid van de vrede. Dit programmaonderdeel stond op losse schroeven na de recente gewelddadige rellen in de stad waar de (arme) Bosniakken en (rijke) Kroaten gescheiden leven. Sinds de zomer van 1992 is het er onrustig. De Kroaten riepen toen hun eigen staat (Herceg-Bosna) uit, tot grote ergernis van de Bosniakken. De heftige gevechten verwoestten in november 1993 de Stari Most. De verwoesting van de 'oude brug' over de Neretva, een meesterwerk van barokke Ottomaanse architectuur, werd symbool voor de oorlog in Bosnië-Herzegovina, de herbouw ervan is nu symbool van de hereniging. De oude historische kern, inclusief de Stari Most, is tot werelderfgoed verklaard maar daarmee is de stad niet rustig. Religie speelt een voorname rol in de identiteit van beide en leidt soms tot excessen, zoals de gewelddadige rellen, die een bedreiging vormen voor de nog onvolmaakte vrede. Zij confronteren de westerse landen met de gevolgen van hun eerdere interventies, die werden ingegeven door een mengeling van realisme over 'de feiten op het slagveld' en het idealisme over de 'multi-etnische samenleving', zo wordt geobserveerd.

Nationbuilding

Het Westen is in de Balkan met een uniek project bezig: een regionale (burger-)oorlog bevriezen en proberen de feiten van het slagveld deels terug te draaien. Dit alles op grond van de moderne gedachte dat etnische zuiveringen niet geoorloofd zijn ter bevordering van de regionale stabiliteit. Probleem is dat de geschiedenis weinig voorbeelden kent van succesvolle ingrepen in zulke oorlogen. Om maar te zwijgen van interventies die behalve stabiliteit ook nog eens een rechtvaardigere uitkomst dienen.
Ongeacht de criticasters en mogelijke 'Balkan vermoeidheid', is er geen weg terug zo blijkt uit de onderzoeken van de studenten en de opmerkingen van diplomaten. Het probleem van Bosnië-Herzegovina is niet geïsoleerd en heeft een direct verband met de oplossing van de kwesties in Kosovo, Albanië, Servië, Macedonië en Kroatië.
Met de ondertekening van de akkoorden van Dayton in Parijs op 14 december 1995 was vrede formeel een feit en kon het proces van het opbouwen van de staat Bosnië-Herzegovina beginnen. De afspraken van toen zijn hard aan herziening toe omdat het volledige segregatie van de entiteiten voorstaat. Ze zouden vervangen moeten worden door een echte grondwet, maar daar zijn de politici (emotioneel) nog niet aan toe. Dit betekent immers dat de drie identiteiten verder moeten integreren wat ook inhoudt dat ze afstand moeten doen van een deel van hun macht. Volgens sommigen is dit een teken dat het verzoeningsprogramma in feite mislukt is en de reden waarom de militaire aanwezigheid van de EU of de NAVO nog steeds noodzakelijk is. De verankering van de democratie in de samenleving is nog geen feit.
De afspraken uit 1995 zijn compromissen tussen de drie identiteiten waarbij allerlei opbouwprogramma's er toe zouden moeten leiden dat ze (weer) integreerden. Het was idealistisch te verwachten dat dit in een kort tijdsbestek zou kunnen na een oorlog waarin etnische zuiveringen hadden plaatsgevonden en de partij- ➔

De groep studenten met hun begeleiders.

en elkaar jarenlang terroriseerden. Veel moet nog worden gedaan zodat de partijen vertrouwen in elkaar krijgen en nader tot elkaar komen. Nederland draagt zijn steentje bij en is soms initiatiefnemer, Srebrenica is nog al eens de motivatie. “Nederland wil actief zijn in het mee besturen van het land en daarom hebben we ook de geprivilegieerde positie van waarnemer in de *peace implementation council*”, zo vertelt de Nederlandse ambassadeur die buitengewoon goed is ingevoerd in de eigenaardigheden van het land. “Hoe dit zal gaan in de zomer van 2007 als de Hoge Vertegenwoordiger vertrekt is nog onduidelijk maar zo iets als een speciale gezant van de EU is waarschijnlijk”. Probleem blijkt wel dat een EU-lidmaatschap van het land er voorlopig niet in zit. “Misschien heeft dit te maken met de herleving van de etnische spanningen sinds het voorjaar, waarbij de nationalistische belan-

de reis heeft de studenten met de neus op de feiten gedrukt

gen van de entiteiten hoog opspelen.” Een belangrijk knelpunt is het onvermogen om de economie op het juiste peil te krijgen. Dit laatste is van belang aangezien daarmee de tegenstellingen zullen vervagen. In beginsel heeft het land wel potentie maar weinig investeerders hebben interesse. Enerzijds vanwege de instabiliteit en de gecorrumpeerde politie en justitie, anderzijds vanwege de gebrekkige infrastructuur. Hoopgevend is dat diverse Europese transportcorridors door het land lopen en de meeste landen in de regio een EU-lidmaatschap in het vooruitzicht hebben.
De huidige minder florissante economische omstandigheden hebben gevolgen voor het democratiseringsproces. De bevolking, vooral de jong volwassenen, heeft alleen al door het ontbreken van economisch perspectief relatief weinig vertrouwen in de eigen toekomst, laat staan in het samenwerken van de entiteiten. De vraag die zich bij de studenten opdringt gaat over de geëigende staatsvorm van het land: “Moeten we ons er misschien bij neerleggen dat Bosnië-Herzegovina nooit een eenheidstaat zal worden?” De ambassadeur ziet een lichtpuntje: de verkiezing van de Kroatische afgevaardigde, Zelkjo Komsic van de multi-etnische sociaal-democratische partij SDP, in het presidium. “Dat er een niet-nationalistische politicus als afgevaardigde voor het driemanspresidentschap gekozen is, betekent toch dat meer mensen het nationalisme beu zijn.”

Toetsing

De reis heeft de studenten met de neus op de feiten gedrukt. Het beeld dat tijdens de onderzoeken van het land en het vredesproces ontstond moest nogal eens worden bijgesteld. Het bezoek aan Bosnië-Herzegovina werd de toetsing van de papieren exercitie aan de praktijk. Voor de studenten was het meer dan dat: de indrukken die werden opgedaan tijdens de confrontatie met de praktijk van de oorlog aan de hand van schetsen van generaal Divjak en de journalist van Oslobodjenje die de pen als zijn wapen gebruikte, bleken de grootste indruk te hebben gemaakt. Hiermee werd duidelijk met welke uitdagingen de internationale gemeenschap zich geconfronteerd ziet bij het brengen van stabiliteit.
Op de achtergrond blijft tijdens de tour de vraag spelen waarmee het project begon: waar is die enorme investering van diplomatie, interventies en EU-hulp goed voor? Wat zijn Bosnië, en ook Kosovo, anders dan kunstmatige protectoraten, waarvan het ‘multi-etnische karakter’ geen dag stand zou houden zonder het permanente toezicht van een vredesmacht? Conflictregulatie is misschien mogelijk met een vredesmacht maar bij de oplossing van het conflict gaat het om veel meer dan de militaire aanwezigheid. Verzoening tussen groepen in de samenleving die elkaar jaren naar het leven stonden en de wederopbouw van de staat is een proces van de lange adem. Het is een door de situatie gedreven proces en mag niet afhankelijk zijn van de (weerbarstige) politiek van interveniërende landen. De onderzoeken van de studenten en de praktijk waarmee ze in Bosnië-Herzegovina werden geconfronteerd leidden tot de academische discussie waar het in het krijgskundige projectonderwijs om te doen is: een multidisciplinaire benadering van het probleem met als conclusie dat er geen eenduidig antwoord is.

LNTKOLMARNS drs. A.J.E. Wagemaker MA is als Universitair Hoofddocent Strategische Studies verbonden aan de Nederlandse Defensie Academie.

nieuwe rubriek

Guus Doorman diende van 1981 tot 1992 met veel plezier bij het Korps Mariniers. Dat paste toevallig in een familietraditie: de achternaam “Doorman” staat immers voor een bekend marinegeslacht. De ons zo bekende Karel Doorman was een achterneef van Guus’ grootvader, die overigens in zijn tijd ook marineofficier is geweest.

Doorman is gehuwd en heeft 3 kinderen. Hij verliet de KM als kapitein der mariniers in 1992 en is na diverse functies in het bedrijfsleven sinds 1 november als “Vertriebsleiter Deutschland und Österreich” werkzaam bij Brita GmbH in Wiesbaden.

Wat voor bedrijf is Brita en wat is uw functie?
“Brita is een bedrijf dat waterfilterkannen en waterfilters vervaardigt voor zowel de consument thuis als voor de industrie. Op dit gebied is Brita met zo’n 800 werknemers en een omzet van 250 miljoen wereldmarktleider. Het is een Duits familiebedrijf dus het mag wel uniek gevonden worden dat een Nederlander de leiding heeft gekregen over de thuismarkt. Het feit dat ik vloeiend Duits spreek en schrijf (door mijn Duitse moeder) was voor deze functie natuurlijk noodzakelijk. Ik ben commercieel eindverantwoordelijk voor bepaalde markten (landen) van het bedrijf. Ik geef leiding aan ruim 50 mensen en ben financieel verantwoordelijk voor omzet, winst/verlies, het budget aangaande mensen, investeringen, kosten en dergelijke. Ik houd mij echter vooral bezig met het bedrijf internationaal op te bouwen en uit te breiden. Hier hoort ook bij dat ik zo nodig organisatorische en cultuur technische veranderingsprocessen moet initiëren en aansturen. Het is een baan met grote verantwoordelijkheden maar ik houd van de uitdaging en kan mijn ervaringen op commercieel gebied, die ik sinds mijn vertrek bij de KM inmiddels heb kunnen opbouwen, goed gebruiken en verder vergroten.”

Hoe kwam u er toe het roer om te gooien? Had u een bepaald doel voor ogen?
“Ik ben in 1990 getrouwd met Anneke van der Zee, een van de eerste drie vrouwelijke beroepsofficieren op het KIM. Ze was een officier van administratie, die operationeel vaak weg was. Voor mijn werk was ik natuurlijk ook veel op pad, zoals in mijn laatste plaatsing aan boord van Hr.Ms. De Ruyter, die in 1991-1992 in een NAVO eskader opereerde op de Atlantische Oceaan. Dit leidde er toe dat we elkaar nauwelijks zagen. Omdat de KM in die tijd er nog absoluut niet klaar voor was om een marine-echtpaar samen uit te zenden hebben we voor een andere oplossing gekozen en heb ik in 1992 mijn ontslag aangevraagd. Ik vond het toen trouwens toch al tijd voor een ‘ander leven’ en wilde dolgraag de civiele kant van de maatschappij leren kennen.”

“Mijn vader verklaarde me volkomen voor gek, dat ik als kapitein de KM verliet om in de buitendienst van een commercieel bedrijf te gaan beginnen (wel voor hetzelfde salaris trouwens!) bij Wilkinson Sword.
De omschakeling was kort en hevig, maar je moet wel. Ik had wel mijzelf (enigszins ambitieus) als doel gesteld om na mijn vertrek bij de KM binnen 10 jaar door te groeien naar de stoel van algemeen directeur van een klein tot middelgroot bedrijf. Via diverse commerciële functies verliep dit voornemen voorspoedig.
In 1999 kreeg ik een fantastisch aanbod van Soda-Club International BV om hun frisdrankconcept, waarbij je thuis zelf je koolzuurhoudende water en frisdrank kunt maken, op de Benelux markt op te zetten en vorm te geven. Het was een geweldige ervaring om binnen 6 jaar van bijna niets naar een fantastisch

mijn vader verklaarde me volkomen voor gek dat ik de KM verliet

bedrijf uit te groeien. De laatste 6 jaar werkte ik als algemeen directeur en moest leiding geven aan zo’n 50 man. In mijn nieuwe (buitenlandse) functie bij Brita zal de nadruk weer liggen op het internationaal op bouwen van de commerciële kant van het bedrijf. De verwachtingen en de druk zijn hoog en ik zal zeker het nodige moeten investeren om e.e.a. vanaf het begin goed in de steigers te krijgen.”

Wat vindt u het meest aantrekkelijke aspect?
“Dat is denk ik wel het opbouwen van nieuwe markten; een geweldige uitdaging. Maar het leukste is wel het omgaan met mensen en hen trachten beter te laten functioneren. Daarnaast met elkaar gestelde doelstellingen te behalen en alles financieel en economisch goed te laten draaien. Net als bij het Korps Mariniers is het ook in het bedrijfsleven belangrijk om een goede groep collega’s om je heen te hebben, die je kunt vertrouwen en op wie je kunt bouwen.”

Welke vaardigheden, opgedaan bij de KM, komen nu nog goed van pas?
“Dat zijn er heel wat: de *hands-on* mentaliteit, omgang met stress onder zware omstandigheden, beslissingen nemen onder druk, leiding geven aan grote groepen ook onder moeilijke omstandigheden, positief denken en positiviteit uitstralen, voorbeeld geven, flexibiliteit, met minder middelen het maximale er uit halen, ‘internationaal’ breed denken, juiste normen en waarden en nog veel meer. Vooral flexibiliteit komt bij mijn huidige buitenlandse baan van pas. Net als in de KM kan zoiets alleen als het thuis goed draait en daar ook de juiste steun is voor wat je doet. De tijd zal leren of het gezin naar Duitsland zal verhuizen (of elders, Qua patet orbis toch?!). De bereidheid is er, mede dankzij onze KM-tijd en flexibiliteit.”

Zijn er mogelijkheden voor persoonlijke ontwikkelingen binnen het (huidige) bedrijf?
“Eigenlijk niet. Je ontwikkelt je door je werk intensief te doen, je leert altijd wel iets nieuws. Na mijn KM-tijd heb ik zelf wel een

behoorlijk aantal cursussen en trainingen gevolgd, vooral op het gebied van management. Ik zie het wel als een belangrijke taak om mogelijkheden voor ontwikkeling voor mijn personeel/organisatie te gaan regelen.”

Wat valt er vanuit oogpunt van bedrijfsvoering op ten opzichte van de KM?
“Buiten de KM is het minder bureaucratisch en is er meer een ‘cultuur’ van afrekenen, direct verantwoordelijk gesteld worden voor jouw daden en werkzaamheden. Verder valt op dat de beloning bij de KM in verhouding tot waar je verantwoordelijk voor bent of mag zijn, buitenproportioneel scheef zit. Een bataljonscommandant bij het Korps of een commandant van een marinefregat die uitgezonden wordt voor vredesmissies met navenante verantwoordelijkheden en risico’s, verdient een salaris dat ‘scheef’ staat in verhouding tot het te verrichten werk en de verantwoordelijkheden die hij/zij draagt. Voor die beloning kun je in het bedrijfsleven bepaalde min of meer vergelijkbare vacatures niet gevuld krijgen, zeker niet met de juiste kwaliteit.”

Verlangt u wel eens terug naar de KM?
“Nee, al kijk ik met veel plezier terug op mijn Korps-tijd. Wel mis ik het veel buiten zijn in de natuur, dat ontbreekt in het commerciële leven, evenals de hele speciale unieke ‘we gaan er echt 100% voor’ mentaliteit, die extreem was bij het Korps.
Vorig jaar ben ik voor het eerst na 14 jaar voor 5 weken op herhaling geweest bij de oefening *Joint Caribbean Lion*. Bijna alles is in die 14 jaar veranderd, van uniformen, uitrusting, exercitie, en procedures, tot trainings- en inzetscenario’s, van alles wat toen hoorde bij de Russische dreiging tot de huidige inzet voor VN en vredesoperaties in de wereld.
Fantastisch om weer jaargenoten van mijn lichting te ontmoeten, het ‘klikte’als vanouds. Een unieke ervaring waarbij ik me wel weer enorm ‘thuis’voelde bij het Korps.” ←

KTZT ir. V.C. Windt en LTZ 1 E.C.F. Vonk

Joint Interagency Task Force South:

samenwerkingsmodel voor de toekomst?

Interdepartementale samenwerking is vaak moeizaam, zeker in de VS, waar de verschillende ministeries en agentschappen (Agencies) over een grote mate van autonomie beschikken en die ook angstvallig bewaken. Daarnaast is de begrotingsstructuur van de federale overheid door alle checks and balances niet flexibel hetgeen samenwerking vanuit een financieel perspectief ook al niet bevordert.

Een positieve uitzondering is de *Joint InterAgency Task Force South (JIATF-S)*, een organisatie onder de leiding van *Rear Admiral* J.J. Hathaway van de *United States Coast Guard* (USCG). Deze organisatie coördineert de *counter drugs*-operaties in Centraal- en Zuid-Amerika, waaronder het Caraïbisch Gebied.

Rear Admiral J.J. Hathaway USCG, Director, JIATF-S

Nederland speelt via de Commandant Zeemacht in het Caraïbisch Gebied (CZMCARIB) een belangrijke rol in JIATF-S. In het onderstaand artikel wordt ingegaan op de geschiedenis en huidige organisatie van JIATF-S, de Nederlandse bijdrage aan deze organisatie, het dreigingsbeeld en op de operationele resultaten.

Er wordt afgesloten met een aantal opmerkingen betreffende JIATF-S als model voor *interagency* samenwerking in de toekomst en over de Nederlandse participatie in dit samenwerkingsverband.

Geschiedenis en huidige organisatie

De basis voor de huidige JIATF-S werd in 1989 gelegd, met het besluit het *Department of Defense* aan te wijzen als *lead agency* voor de bestrijding van de internationale productie van en handel in drugs. Dit moet gezien worden tegen de achtergrond van de enorme drugsproblemen waar de VS in die periode mee worstelde. Dit leidde onder president Ronald Reagan in de tweede helft van de tachtiger jaren tot een verdere aanscherping van het

JIATF-S coördineert de counter drugs-operaties in Centraal- en Zuid-Amerika, waaronder het Caraïbisch gebied

Amerikaanse drugsbeleid. Als gevolg van de *tasking* als *lead agency* voor de drugsbestrijding buiten de VS, werden door het *Department of Defense* regionale *Joint Task Forces* opgericht. Deze moesten een meer geïntegreerde militaire aanpak bij de bestrijding van de productie van en handel in drugs garanderen. Men was zich echter al snel bewust van het feit dat men dit probleem niet met militaire middelen alleen kon aanpakken en dat voor succes een bijdrage van diverse andere overheidsinstellingen onmisbaar was.

Deze notie resulteerde in de ontwikkeling in 1994 van een *National Interdiction Command and Control Program*. Onderdeel van dit programma vormde de oprichting van drie geografisch georiënteerde overheidsbrede *Joint InterAgency Task Forces* (JIATF's) en het *Domestic Air Interdiction Coordination Center*. Om operationele redenen werden tussen 1998 en 1999 de JIATF's samengevoegd tot *Joint InterAgency Task Force South*, afgekort JIATF-S. In 2003 werd een *Joint Operating Area (JOA)*[1] voor JIATF-S gecreëerd zoals we die ook tegenwoordig nog kennen: zowel Centraal- als Zuid-Amerika, een deel van de Atlantische Oceaan, de Stille Oceaan en de Caraïbisch Zee maken er deel van uit. Het vaststellen van een JOA was nodig om de verantwoordelijkheden van de diverse regionale commando's te deconflicteren.
De huidige hoofdtaak van JIATF-S is gefocusseerd en beperkt: het uitvoeren van het *Detection and Monitoring* deel van *counter illicit trafficking* operaties in de toegewezen JOA. Door de duidelijke afbakening van taken en verantwoordelijkheden vormt het samenwerkingsverband geen bedreiging voor andere organisaties. Hierdoor is het mogelijk de *metrics* voor succes te definiëren en dat is goed voor de focus voor de ongeveer 500 personen die bij JIATF-S werkzaam zijn.
JIATF-S is hiërarchisch opgehangen aan *Commander, United States Southern Command* (USSOUTHCOM). USSOUTHCOM maakt samen met acht andere *Combatant Commanders* deel uit van de Amerikaanse strijdkrachtenstructuur.[2]

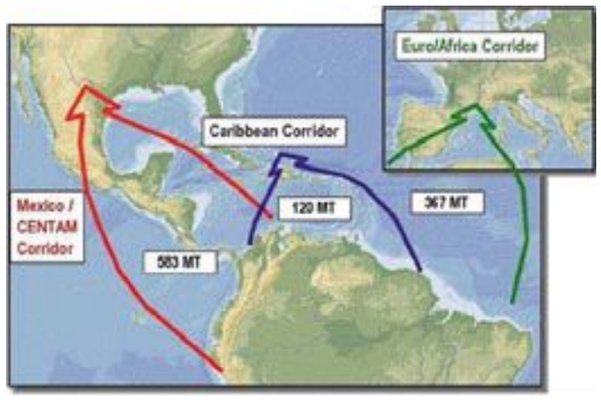

Figuur 1, een deel van de Joint Operating Area met de cocaïnestromen in metric tons (jaar 2006).

Functionele relaties bestaan op departementaal niveau met het *Department for Homeland Security*, het *Department of State* en met het *Department of Justice*, zie figuur 2 op de volgende pagina.

Op operationeel niveau zijn veel organisaties verbonden met JIATF-S, variërend van de vier krijgsmachtdelen, de USGC, *Law Enforcement Agencies (U.S. Customs and Border Protection, U.S. Drugs Enforcement Administration* en het *Federal Bureau of Investigation)*, inlichtingenorganisaties *(Defense Intelligence Agency, Central Intelligence Agency, National Security Agency, National Geospatial-Intelligence Agency* en het *National Reconnaissance Office)*. Al deze organisaties hebben in de JIATF-S-organisatie één of meerdere eigen vertegenwoordigers. Voorts bestaan er directe contacten met op een groot aantal Amerikaanse ambassades gehuisveste *Tactical Analysis Teams*. Daarnaast zijn er *National Liaison Officers* van twaalf, voornamelijk Zuid-Amerikaanse landen en een aantal Europese landen[3] met belangen in deze regio, waar- →

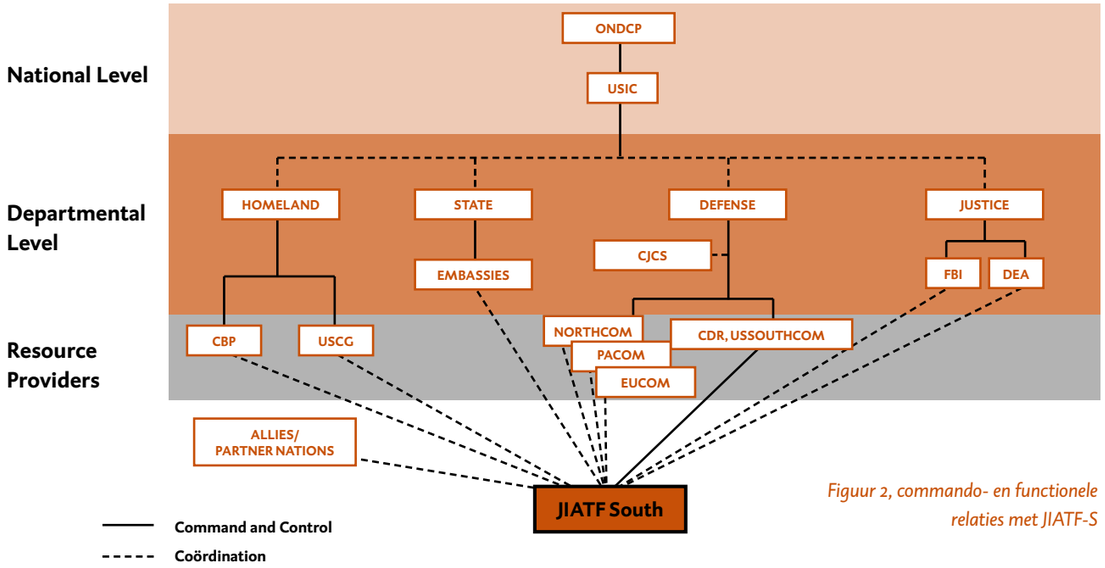

Figuur 2, commando- en functionele relaties met JIATF-S

onder Nederland. JIATF-S is *intell heavy* en inlichtingen spelen een zeer belangrijke rol bij het dagelijks werk binnen deze organisatie.

De Nederlandse bijdrage aan JIATF-S

Commandant Zeemacht in het Caraïbisch Gebied heeft binnen de organisatie van JIATF-S de functie van ondercommandant (*Commander Task Group (CTG) 4.4*); zie figuur 3. In die functie is hij mede verantwoordelijk voor de coördinatie van de internationale JIATF-S activiteiten in het (zuid)oostelijke deel van het Caraïbisch gebied. Hierbij ligt de oostelijke grens voorbij Frans Guyana en de westelijke grens voorbij Aruba. Door dit gebied lopen vooral de drugsstromen naar Europa (zie ook figuur 1). Eenheden van de Koninklijke Marine en van de Kustwacht van de Nederlandse Antillen en Aruba vervullen onder bevel van CTG 4.4. in dat kader sinds 1991 een zogenaamde *Detect and Monitor*-functie voor JIATF-S. Daarnaast is er sinds 1994 tevens betrokkenheid bij het *Interception and Apprehension*- deel van de *counter illicit traficking* operaties.
Daarnaast worden sinds 1999 de luchthavens op Curaçao en Aruba gebruikt door Amerikaanse eenheden die betrokken zijn bij de *counter drugs*-operaties. Daartoe is op beide vliegvelden

Figuur 3, commando relaties binnen JIATF-S

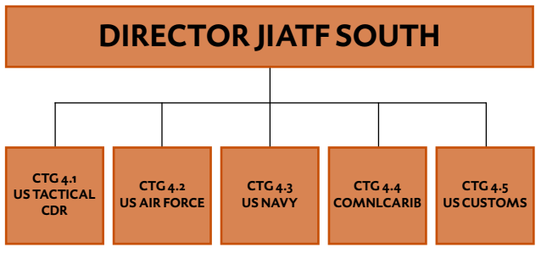

een zogenaamde *Forward Operating Location* (FOL) ingericht. De juridische basis hiervoor vormt het FOL-Verdrag tussen de VS en Nederland. Dit verdrag werd op 2 maart 2000 van kracht; de tijdshorizon is 10 jaar. Op Curaçao (Hato *Airport*) heeft dit geresulteerd in een grote aanpassing van de infrastructuur. De FOL op Curaçao is inmiddels sinds november 2003 operationeel, de FOL op Aruba sinds zomer 2005.[4]

eenheden van de KM en van de Kustwacht NA&A vervullen sinds 1991 een *Detect and Monitor*-functie voor JIATF-S

Door het sluiten van het Amerikaanse militaire steunpunt op Puerto Rico (Roosevelt Roads *Naval Station*) in het voorjaar van 2004 en de problemen met het gebruik van de FOL te Manta (Ecuador), is in de loop der jaren vooral de FOL op Curaçao (en in mindere mate die op Aruba) steeds intensiever gebruikt. Na de afstoting van de Nederlandse maritieme patrouillevliegtuigen hebben Britse Nimrods van de *Royal Air Force* tijdelijk de ontstane leemte op het gebied van *air assets* (overigens zeer succesvol) opgevuld. Hierbij is ook gebruik gemaakt van de hiervoor genoemde FOL faciliteiten. Recentelijk hebben ook Canadese maritieme patrouillevliegtuigen onder leiding van CTG 4.4 op een succesvolle wijze deelgenomen aan *counter drugs*-operaties. Hierbij werd eveneens geopereerd vanaf de FOL op Curaçao. Tenslotte is het vermeldenswaard dat Nederland in 2002 tijdens *Operation Enduring Freedom* door middel van zogenaamde *backfill* voor in de Golf-regio ingezette Amerikaanse eenheden de *counter drugs*-operaties in het Caraïbisch gebied tijdelijk heeft geïntensiveerd.[5]

De dreiging

Uit Amerikaanse analyses blijkt dat de wereldwijde behoefte aan cocaïne op jaarbasis circa 1.441 *metric tons* bedraagt. Dit vertaalt zich volgens de VN in een handelswaarde van 400 miljard dollar per jaar. Dit is inclusief het volume dat wordt onderschept. Van dit totaal wordt ongeveer 1.100 *metric tons* in Zuid-Amerika geproduceerd; 700 *metric tons* voor de Noord-Amerikaanse markt en 400 *metric tons* voor voornamelijk de Europese markt. Met andere woorden: per jaar wordt 1.100 *metric tons* cocaïne door de JOA van JIATF-S onderschept. Het vervoer van de cocaïne vanuit het Zuid-Amerikaanse continent naar de afzetgebieden in Noord Amerika en Europa vindt voor het merendeel plaats met zogenaamde *Go Fasts (G/F)* (zeer snelle motorboten), vissersvaartuigen (F/V) of met vliegtuigen. Het gros van de maritieme transporten vindt plaats in een aantal opeenvolgende fasen, waarbij op volle zee ladingen worden overgegeven van het ene vaartuig naar het andere.
Bij de luchttransporten wordt vaak gebruik gemaakt van illegale landingsbanen. De bepaling van de geschatte consumptie en productie zijn belangrijk (als *metric*) om in te kunnen schatten hoe succesvol de *counter drugs*-operaties zijn. Daarnaast is het een belangrijk hulpmiddel bij de bepaling van operationele tactieken en de vervolging. De productie en handel in drugs vormt niet alleen een bedreiging voor de volksgezondheid. Zeer vaak bestaan er relaties met de activiteiten van terroristische organisaties, voornamelijk met het oogmerk deze organisaties te financieren.

De operationele resultaten

Zoals hiervoor gesteld, is de geschatte cocaïne stroom door de JOA van JIATF-S op jaarbasis circa 1.100 *metric tons* groot. Van de 700 *metric tons* voor Noord-Amerika bereikt iets meer dan de helft de Noord-Amerikaanse consument. Van het andere deel wordt 263 *metric tons* onderschept door de diverse *law enforcement agencies*, waarbij in de meeste gevallen JIATF-S een directe of indirecte rol speelt. De resterende hoeveelheid cocaïne (circa 80 *metric tons*) wordt gebruikt als betalingsmiddel tijdens de transporten en gaat hierdoor verloren voor de commerciële consumptie. De getallen voor transporten naar West-Europa zijn dat circa tweederde van het totale volume de markt bereikt en circa 100 *metric tons* wordt onderschept. Ook hierbij speelt JIATF-S een zeer belangrijke rol. Het jaarlijkse resultaat van JIATF-S afgemeten in kilo's in beslag genomen cocaïne is weergegeven in figuur 4. Overigens is het staand beleid om bij het naar buiten brengen van een succesvolle *counter drugs*-operatie de uitvoerende *law enforcement agency* het krediet daarvoor krijgt; dit voorkomt competentiegeschillen. JIATF-S zelf heeft de intentie zoveel mogelijk als coördinerende instantie uit het nieuws te blijven. De onderscheppingen tussen 1998 en 2005 waar eenheden onder bevel van CZMCARIB direct bij waren betrokken leverde een in beslag genomen volume aan *hard* en *soft* drugs op van circa 70 *metric tons*.

Unieke *interagency* samenwerking

De productie van, handel in en consumptie van verdovende middelen is een internationaal probleem. Met de *counter drugs*-operaties in de Caraïben levert CZMCARIB een voor Nederland belangrijke bijdrage aan de bestrijding van deze criminele activiteiten. Dat voor deze samenwerking het instrument van de Amerikaanse *Joint InterAgency Task Force South* is gekozen levert een aantal voordelen op. Operationele voordelen, omdat de VS nu eenmaal beschikt over een enorm reservoir aan capaciteiten, zeker op het gebied van de verwerving van de absoluut noodzakelijke inlichtingen bij dit soort operaties.[6]
Daarnaast stellen ingescheepte Amerikaanse *Law Enforcement Detachments* van de USCG Nederlandse eenheden in staat bij te dragen aan de uiteindelijke *end game:* de *boarding* van vaartuigen, de arrestatie van verdachten en inbeslagname van drugs.
Dat JIATF-S succesvol is gebleken is voor een belangrijk deel te danken aan de unieke *interagenc*-samenwerking binnen deze organisatie, hetgeen mogelijk is door de gefocusseerde taakstelling.[7]

De Nederlandse situatie

De Amerikaanse *Chairman of the Joint Chiefs of Staff, General* Peter →

Figuur 4, hoeveelheid door directe toedoen van JIATF-S onderschepte cocaïne

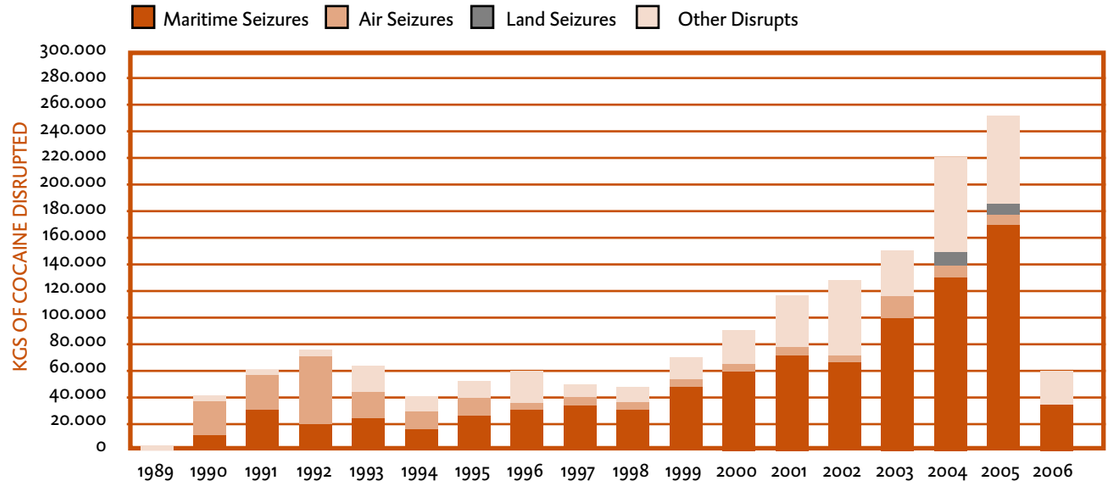

Dr. J. Colijn

Taliban brengt Royal Navy tot zinken

De oorlog in Afghanistan begint op onverwachte fronten pijn te doen. In het land van bergen en woestijnen, dat nergens aan zee grenst, lijkt voor de marine even geen eer te behalen.

Lijkt, want vijf jaar geleden werd het Talibanregime binnen drie maanden uit Kaboel verdreven dankzij een luchtoorlog die voor de helft vanaf oorlogsschepen in de Indische Oceaan kon worden gevoerd. De *deployability* van een vloot op de vrije zee is een niet te onderschatten voordeel. Daar heersen geen lastige gastheren die woekerprijzen vragen –en ook ongemakkelijke politieke offers- voor het stationeren van van landbased strijdkrachten.
Maar de strijd die nu woedt is vooral een zaak van de collega's van land- en luchtmacht, hoogstens duikt hier en daar een eenheid mariniers op. Het is alweer een tijdje geleden dat Nederlandse marinevliegtuigen, de Orions, als nachtwacht boven Afghanistan surveilleerden. Tijdens de laatste operatie tegen de Taliban, Baaz Tsuka, bood CentCom aan de Nederlandse commandant Van Loon het gebruik van de *aircraft carrier* Eisenhower aan. Niet nodig, dank u.

Dat is geen ramp, het hoeft niet lang te duren of de zeestrijdkrachten zullen weer nodig blijken. In de Perzische Golf vindt op dit moment een maritieme opbouw plaats die moet voorkomen dat Iran bij escalatie van het nucleaire conflict de flessenhals van Hormoez aangrijpt. In de zee bij Somalië kruisen, na de Ethiopische interventie, Amerikaanse schepen om vluchtende Somalische islamisten tegen te houden en omgekeerd de aanvoer van wapens naar achterblijvende Al Qaedastrijders te onderscheppen. Ieder zijn taak. Maar nu de pijn. De oorlog in Afghanistan begint zo duur te worden dat de defensiebegroting van de Britten begint te kraken. De bezuinigingen worden gezocht waar het op dit moment het gemakkelijkst lijkt: de marine. Uit de serieuze pers blijkt dat wordt overwogen om zes grote oorlogsschepen en flink aantal kleinere eerst maar eens tijdje uit de vaart te nemen en misschien zelfs in de mottenballen te leggen. De bouw van twee nieuwe vliegkampschepen zou voorlopig ook geschrapt kunnen worden. Ik lees in de Daily Telegraph (5 januari) dat een hoge marineofficier vreest dat van de *Royal Navy* niet veel meer overblijft "than a coastal defense force or a fleet of dug-out canoes." En ik lees dat Sir Alan West, die vorig jaar terugtrad als First Sea Lord, ons waarschuwt dat anti-terreuroperaties zoals die in Afghanistan worden gevoerd ten koste gaan van andere capaciteit en de Britse strijdkrachten tot een veredelde 'gendarmerie' dreigen te reduceren. En dan te bedenken dat de Britten het *understatement* hebben uitgevonden.

Pace, schrijft in *Joint Forces Quarterly*[8] over JIATF-S: "…We should look for ways to use this benchmark [of interagency cooperation] to guide our efforts in prosecuting the war on terror and in other operations…". Het zou interessant zijn om naar parallellen te zoeken in de Nederlandse situatie. In ons land lijkt een situatie te zijn ontstaan waarbij samenwerking tussen civiele instanties en de krijgsmacht wordt gestimuleerd. Vanuit die optiek is het eigenlijk eigenaardig dat de Nederlandse bijdrage aan JIATF-S voor een groot deel nog steeds een *single service*- en *single agency*-bijdrage is. Het zou te overwegen zijn in een mogelijke herbezinning over de aansturing van CZMCARIB als operationele commandant (nu nog door C-ZSK maar wellicht in de toekomst door de Directie Operaties van de Defensie Staf), ook de structuur en samenstelling van CZMCARIB zelf tegen het licht te houden. Uit principe, maar ook uit overwegingen van effectiviteit.

KTZT V.C. Windt is Marine- tevens Adjunct Defensie Attaché te Washington. LTZ1 Vonk was tot voor kort **Netherlands Liaison Officer** *bij JIATF-S. Het artikel vertegenwoordigt de persoonlijke mening van de schrijvers en geeft de stand van zaken weer van medio december 2006.*

Noten

1. De JOA beslaat 42 miljoen vierkante mijl: de gehele *Area of Operations (AoR)* van USSOUTHCOM en een deel van de AOR van USPACOM en USNORTHCOM.
2. Inzet van Amerikaanse militaire eenheden vindt plaats onder verantwoordelijkheid van één van de *Combatant Commands*; vijf van deze *Commands* hebben geografische verantwoordelijkheden *(United States Pacific Command (USPACOM), US Southern Command (USSOUTHCOM), US European Command (USEUCOM), US Central Command (USCENTCOM)* en *US Northern Command (USNORTHCOM*, heeft ook een functionele verantwoordelijkheid op het gebied van *Homeland Defense))* en vier *Commands* hebben functionele verantwoordelijkheden *(US Joint Forces Command (USJFCOM), US Space Command (USSPACCOM), US Special Operations Command (USSOCOM), US Strategic Command (USSTRATCOM))*.
3. Gedurende 2006 waren dat het Verenigd Koninkrijk (VK), Frankrijk, Nederland en Spanje. België is niet fysiek vertegenwoordigd maar heeft de status van partner.
4. De faciliteiten op Aruba werden reeds voor 2003 gebruikt door vliegtuigen van de *United States Customs and Border Protection*. Overigens wordt deze FOL thans voornamelijk gebruikt als reserve en uitwijk vliegveld.
5. De inzet bedroeg 192 fregatten vaardagen (131 gepland) en 2.800 Orion P3C vlieguren (2.000 gepland).
6. Nederland maakt sinds kort samen met Spanje, Ierland, Italië, het VK, Portugal en Frankrijk ook deel uit van het *Maritime Analysis and Operations Centre – Narcotics (MAOC-N)*, dat in Lissabon (Portugal) zal worden gevestigd. Het centrum zal zich richten op de bestrijding van *illicit trafficking by sea and air, in the Atlantic European and Western Africa Seaboard*.
7. Zie ook het *written statement* van de *Director, JIATF-S*, voor het *Subcomittee on Criminal Justice, Drug Policy, and Human Resources* van het *House Government Reform Committee*, 109th *Congress*, 29 juni 2005, pagina 2.
8. *Joint Forces Quarterly, issue 41, 2d quarter 2006*, pagina 1 e.v.

De rol van zijn biografen

Dr. A.P. van Vliet

Michiel de Ruyter: van scheepsjongen tot zeeheld

In 2007 wordt op grote schaal herdacht dat vierhonderd jaar geleden, op 24 maart 1607, Michiel Adriaansz. de Ruyter in Vlissingen werd geboren. De Stichting 400 jaar *Michiel de Ruyter* speelt als initiatiefnemer een belangrijke rol in de herdenkingsactiviteiten. Ook de Koninklijke Marine draagt hieraan bij door onder meer bij de opening van het De Ruyterjaar in de St. Jacobskerk te Vlissingen acte de présence te geven.

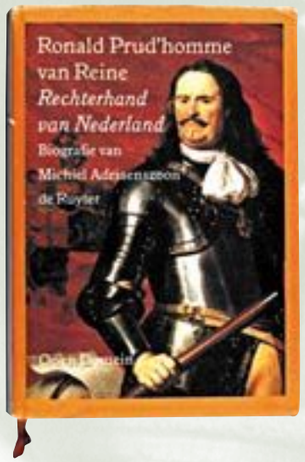

Omslag van Prud'hommes Rechterhand van Nederland *(1996). (NIMH)*

De Vlootdagen in Den Helder en de Wereldhavendagen in Rotterdam zullen in het teken van De Ruyter staan. De Koninklijke Marine, maar ook het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, zijn daarnaast bij tal van andere activiteiten betrokken, zoals een grote vlootschouw op de rede van Vlissingen, tentoonstellingen, lezingen en publicaties.

Plaats in Canon

In tegenstelling tot zijn illustere voorgangers Piet Hein en Maarten Harpertsz. Tromp is over De Ruyter veel meer bekend. Al tijdens zijn leven was hij uitgegroeid tot een (zee)held. Tegenwoordig kent iedere maritiem geïnteresseerde hem en heeft iedereen wel eens iets over zijn optreden gehoord of gelezen. Zelfs behaalde De Ruyter in 2004 een zevende plaats tijdens de verkiezing van de Grootste Nederlander aller tijden. Een enorme prestatie in vergelijking met zijn Engelse tegenhanger Nelson. Hij kwam in een soortgelijke verkiezing niet verder dan een tiende plaats. In het onderstaande zal verder worden ingegaan op de vraag welke rol De Ruyters biografen speelden bij het uitgroeien van deze voortijdige schoolverlater tot nationale held, waardoor hij als enige zeeheld een plaats in de onlangs uitgegeven 'Canon van Nederland' heeft gekregen.

De Ruyter groeide van voortijdige schoolverlater uit tot nationale held

Leven en werk

Op 24 maart 1607 werd Michiel Adriaansz. de Ruyter in Vlissingen geboren. Al op elfjarige leeftijd ging De Ruyter naar zee. Zijn loopbaan kende vele hoogte- en dieptepunten. Hij voer eerst als bemanningslid op diverse koopvaarders. Later was hij afwisselend kapitein van een walvisvaarder en van koopvaardij- en kaperschepen en commandant van een oorlogsbodem. In 1652 koos De Ruyter definitief voor de Staatse oorlogsvloot. Uiteindelijk bereikte hij in 1665 de maritieme top. Hij werd toen benoemd tot luitenant-admiraal van Holland en tot opperbevelhebber van 's lands vloot. De Ruyter nam deel aan de meeste grote zeeslagen die Engeland en de Republiek tijdens drie zeeoorlogen in de zeventiende eeuw uitvochten. Tijdens zijn maritieme loopbaan ontwikkelde hij zich tot een inspirerend bevelhebber, tacticus en strateeg, had hij oog voor het gebruik van zeesoldaten en voerde de

vlootvoogd voor die tijd een op de mens gericht personeelsbeleid.
Het meest bekende amfibische optreden, toegeschreven aan De Ruyter, is de aanval op Chatham in 1667. Een expeditionaire scheepsmacht vernietigde toen op de Medway bij Chatham een groot aantal afgemeerde Engelse oorlogsbodems. De Ruyter had echter al eerder met succes amfibische operaties ondersteund en uitgevoerd. Veel ervaring had hij opgedaan tijdens een grootschalige landing bij Nyborg op het Deense eiland Funen in het najaar van 1659. Ook in latere jaren bouwde hij verder aan het amfibische vermogen van de Nederlandse oorlogsvloot.
De belangstelling voor de zeeslagen was in de zeventiende eeuw bij de bevolking erg groot. Indien mogelijk volgden de mensen op duintoppen en vanaf stranden het verloop van de gevechten op zee. In kerkdiensten werd voor een goede afloop gebeden. De prestaties van de vlootvoogden werden in de toenmalige periodieken kritisch gevolgd en breed uitgemeten. De terugkeer van succesvolle vlagofficieren na een zeeslag of expeditie werd grootschalig gevierd. Menigmaal werd De Ruyter door het publiek warm onthaald. Al tijdens zijn leven werd in gedichten en pamfletten, op prenten, munten en schilderijen zijn roem bezongen. Van de Staten-Generaal, de Staten van Holland, het Amsterdamse admiraliteitscollege en zelfs van de Franse koning Lodewijk XIV ontving hij blijken van waardering. De Ruyter groeide uit tot een ware volksheld. Hij werd het voorbeeld voor velen die ervan droomden op zee carrière te maken.
Op 29 april 1676 overleed De Ruyter aan boord van het vlaggenschip de *Eendracht* aan verwondingen die hij kort daarvoor had opgelopen tijdens de Slag bij de Etna. Een Spaans-Nederlands eskader dolf toen het onderspit tegen een veel sterkere Franse vloot. Bijna een jaar later, op 13 maart 1677, werd De Ruyter met veel pracht en praal in de Nieuwe Kerk te Amsterdam begraven. Als zeeheld kreeg hij van overheidswege een grafmonument.

Biografieën

Al vrij snel na zijn dood verschenen de eerste publicaties over De Ruyter. Zijn stoffelijk overschot was zelfs nog niet uit de Middellandse Zee teruggekeerd, toen de rector van de Latijnse school te Dordrecht, Lambertus van den Bosch, het boek *Leeven en daden der doorluchtighste zeehelden en ontdeckers van landen dezer eeuwen* publiceerde. Op de valreep voegde Van den Bosch aan het boek een niet gepland hoofdstuk toe over De Ruyter. Hij gebruikte hiervoor pamfletten en andere reeds eerder gepubliceerde 'autentycke stucken'. Over De Ruyter als persoon lezen we bij Van den Bosch weinig. Voor zo ver aanwezig berustte de persoonlijke 'noot' op informatie die afkomstig was van De Ruyters schoonzoon, de predikant Bernardus Somer.

vanaf duintoppen en stranden volgden de mensen het verloop van de gevechten op zee

In 2003 kocht het voormalige Instituut voor Maritieme Historie bij een antiquariaat een zeldzaam boekje getiteld *The Life of Michael Adrian de Ruyter, Admiral of Holland*.[1] De anonieme Engelse auteur stelde mede op basis van Van den Boschs *Leeven en daden* de eerste Engelstalige biografie over De Ruyter samen. Een jaar na De Ruyters dood kon het Engelse lezerspubliek kennis nemen van zijn leven en van de hoogte- en dieptepunten in zijn carrière bij de Nederlandse marine. De biografie telt 115 pagina's en een portret van De Ruyter. Het boekje werd gedrukt door J.B. voor Dorman Newman 'at the Kings Arms in the Poultrey' te Londen. Tien jaar later in 1687 typeerde Gerard Brandt, de grote biograaf van De Ruyter, het boekje als 'een ruwe schets van zyn leven en bedryf, eenige waarheit met onwaarheit vermengt'. Ondanks enkele fouten en het weglaten van de Tocht naar Chatham, is deze Engelstalige biografie van grote waarde. Slechts in deze publicatie wordt een onderbelichte periode uit De Ruyters leven, zijn zevenjarig verblijf in Ierland, aangestipt. In alle publicaties over De Ruyter is deze fase van zijn leven (nog) niet verder uitgediept.
De anonieme Engelse biograaf eindigde zijn verhaal met:

> 'He was so good a man,
> so devout and pious a Christian,
> so stout a soldier, so wise, expert and successfull a general,
> and so faithfull, trusty, and honest a lover of his countrey,
> that he deserves justly to be recommended to posterity,
> as an ornament of his age, the darling of the seas, and the
> delight and honour of his countrey'.

Titelblad van Van den Boschs Leeven en daden (1676). (NIMH)

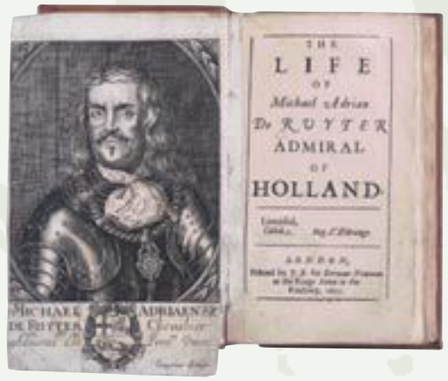

Titelblad met gravure van De Ruyter uit de anonieme Engelse biografie (1677). (NIMH)

Enkele jaren later verscheen bij de Amsterdamse uitgevers Hendrik en Theodorus Boon een Franstalige biografie geschreven door de Waalse predikant Bartélémy Piélat, getiteld *La vie et les actions du Seigneur Michel de Ruiter*. Het was een 636 pagina's tellend verhaal over de 'vaillant guerrier et vray Chrestien, genereux comme le lion et prompt comme l'aigle'.
Het Nederlandse lezerspubliek moest echter tot 1687 wachten op een Nederlandstalige De Ruyter-biografie. De Amsterdamse uitgeverscombinatie Wolfgang, Waasberge, Boom, Van Someren en Goethals bracht toen een 1.063 pagina's tellende biografie op de markt. Op verzoek van Engel de Ruyter, de zoon van de oude vlootvoogd, was de Remonstrantse predikant Gerard Brandt begonnen met een levensbeschrijving van De Ruyter. Brandt overleed plotseling op 12 oktober 1685. Zijn twee zoons maakten in 1687 het manuscript drukgereed.

Het grote verschil met de voorgaande publicaties was naast de omvang, vooral het feit dat Brandt gebruik mocht maken van nagelaten familiepapieren. Het leven en de daden van De Ruyter beschreef Brandt zeer uitvoerig. Uittreksels uit journaals, vlootlijsten, instructies, brieven en rapporten verwerkte hij in de lopende tekst of plaatste hij in de marges. Vooral na de brand in het ministerie van Marine in 1844, waarbij een groot gedeelte van de admiraliteitsarchieven verloren ging, nam het belang van Brandts werk toe.
Dankzij de vele herdrukken van de biografie van Brandt bleef De Ruyter tot de verbeelding spreken. Brandts levensbeschrijving groeide uit tot een soort volksboek. Het werd vertaald in het Frans en Duits. In talloze achttiende-eeuwse boedelbeschrijvingen wordt naast de bijbel veelvuldig het *Leven en Bedryf* expliciet genoemd. In 2007 zal opnieuw een facsimile van dit werk verschijnen.
Met weemoed keek menigeen terug op de tijd dat de Staatse oorlogsvloot met een Tromp en een De Ruyter nog een rol van betekenis speelde in het Europese krachtenveld. In 1777 werd De Ruyters begrafenis voor het eerst herdacht. De belangstelling voor hem verflauwde enigszins in de Bataafs-Franse tijd (1795-1813).
In de negentiende eeuw werd het beeld dat Brandt van De Ruyter had geschetst - een volmaakt mens, een heilige waaraan niets mankeerde - omarmd en in een nationalistische context geplaatst. De Ruyter groeide uit tot een nationaal monument en kreeg een voorbeeldfunctie voor de jeugd.

in de 19e eeuw groeide De Ruyter uit tot een nationaal monument en kreeg hij een voorbeeldfunctie voor de jeugd

Heldenstatus

Passend binnen deze beeldvorming was de discussie over het plaatsen van een standbeeld ter nagedachtenis aan 'den grooten, onvergelijkelijken zeeheld'. Op 25 augustus 1841 was het zover. In zijn geboorteplaats Vlissingen werd in het bijzijn van koning Willem II op de boulevard een beeld van de Amsterdamse beeldhouwer Louis Royer onthuld. In veel plaatsen werden straten naar hem vernoemd. Rond de herdenkingsjaren 1907, 1957 en 1976 vonden grootschalige evenementen plaats. De Ruyter bereikte een ongeëvenaarde (zee)heldenstatus.

In het kielzog verschenen voortdurend nieuwe levensbeschrijvingen, waarvan er uiteindelijk slechts twee in het oog springen: *Michiel Adriaanszoon de Ruyter* van de Leidse hoogleraar P.J. Blok (1928) en *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter* van Ronald Prud'homme van Reine (1996).
Bloks biografie was de eerste wetenschappelijke uitgave gewijd aan De Ruyters leven. Hij combineerde nieuwe archivalische gegevens met de feiten uit Brandt. Een nieuwe kijk op De Ruyter leverde dit echter niet op. Mede op basis van archiefmateriaal, waarover zowel Brandt als Blok niet konden beschikken, publiceerde Prud'homme zijn *Rechterhand*. Ook bij deze biograaf blijft De Ruyters (zee)heldenstatus overeind. De Ruyter beschreef hij als een charismatische bevelhebber, met veelzijdige managementkwaliteiten, nautische capaciteiten en militair-strategisch inzicht. Een man van de praktijk die uitgroeide tot een held in de vaderlandse geschiedenis.

Leeswijzer

Ter gelegenheid van het 400ste geboortejaar van De Ruyter staat een groot aantal nieuwe publicaties op stapel en zullen enkele herdrukken verschijnen. Om het kaf van het koren te scheiden kunt u gebruik maken van de maritiem-historische *Leeswijzer Michiel de Ruyter* van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie, die op 23 maart 2007 uitkomt. In deze *Leeswijzer* worden zo'n 25 publicaties over De Ruyter en zijn tijd, die momenteel nog via de boekhandels leverbaar zijn of binnenkort worden uitgebracht, kort beschreven en getypeerd. Hoogstwaarschijnlijk zullen deze publicaties weinig nieuw licht werpen op het 'leven en bedrijf' van De Ruyter. Zijn eigentijdse biografen hebben hun werk uitstekend gedaan. Van den Bosch, de onbekende Engelse biograaf en Gerard Brandt hebben grondig het gras voor de voeten van de huidige historici weggemaaid. Nieuwe uitgaven over De Ruyter zullen daarom op de achtergronden rond zijn optreden moeten ingaan, anders wordt het een herhaling van zeventiende-eeuwse zetten.

Dr. A.P. van Vliet is Hoofd Publieksinformatie en Collecties van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie.

Bronnen
Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Scheeps- en persoonsdocumentatie.
Literatuur
- P.J. Blok, *Michiel Adriaanszoon de Ruyter* (Den Haag, 1928).
- L. van den Bosch, *Leeven en daden der doorluchtighste zeehelden en ontdeckers van landen dezer eeuwen* (Amsterdam, 1676).
- G. Brandt, *Het leven en bedryf van den heere Michiel de Ruiter, hertog, ridder & l.admiraal generaal van Hollandt en Westvrieslandt* (Amsterdam, 1687).
- *The Life of Michael Adrian de Ruyter, Admiral of Holland* (Londen, 1677).
- A. van der Moer, *Ten geleide* bij de facsimile uitgave van *Het leven en bedryf van Michiel de Ruiter* (Franeker, 1988).
- R. Prud'homme van Reine, *Rechterhand van Nederland. Biografie van Michiel Adriaenszoon de Ruyter* (Amsterdam/Antwerpen, 1996).
- R. Prud'homme van Reine, *Zeehelden* (Amsterdam/Antwerpen, 2005).
- J.C.M. Warnsinck, *Twaalf doorluchtige zeehelden* (Amsterdam, 1941).

Websites
Voor activiteiten die in het kader van de viering van het 400ste geboortejaar van De Ruyter in 2007 worden georganiseerd, zie:
www.nimh.nl
www.marine.nl
www.400jaarmichielderuyter.nl
www.michielderuyter.com
www.deruyter.org
www.admiraelderuyter.nl

1. Slechts de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en het Nederlands Scheepvaartmuseum in Amsterdam bezitten elk een (incompleet) exemplaar.

Foto's: Digidaan

Schip en Werf

Techniek in het Marinemuseum

Op 22 december jl. openden commandant zeestrijdkrachten vice-admiraal J.W. Kelder en de gedeputeerde van Cultuur van de provincie Noord-Holland mevrouw R. Kruisinga onder grote publieke belangstelling de permanente tentoonstelling Schip en Werf. Met deze jongste uitbreiding verdubbelt het Marinemuseum in één klap de expositieoppervlakte.

Met behulp van een verrassende, wervelende introductie worden de bezoekers in een klein kwartier in de juiste stemming gebracht voor hun vervolgbezoek. Daarna maken ze kennis met de achtergrondgeschiedenis van de erflaters van het Marinebedrijf: de Rijkswerf, de Bewapeningswerkplaatsen en het Marine Elektronisch en Optisch Bedrijf. Maar daar blijft het niet bij. Bezoekers mogen (dankzij veilige software!) zelf hun ambachtelijke vaardigheden testen in onder meer lassen, smeden, klinken en op de afdeling scheepssier zelf een wapenembleem ontwerpen! Ook maritiem-militaire vaardigheden zoals navigeren, schietoefeningen en inlichtingen vergaren kunnen in verschillende interactieve opstellingen getoetst worden. De geschiedenis van de onderhoudsbedrijven is ten behoeve van de overzichtelijkheid opgesplitst in vier tijdcapsules: 1835, 1890, 1937 en 1967 en natuurlijk komt ook de actuele relatie tussen NLMARFOR en Marinebedrijf aan bod.
In de moderne presentatie wordt het museale uitgangspunt zeker niet verloochend. Voorwerpen uit de historische verzamelingen van de genoemde voormalige onderhoudsbedrijven spelen niet alleen op de achtergrond, maar ook op de voorgrond een cruciale rol. Deze rijke collectie marinetechnisch cultureel erfgoed illustreert de waardevolle rol van de onderhoudsbedrijven die al meer dan tweehonderd jaar de operationele gereedheid van de vloot garanderen. De huisvesting van de nieuwe tentoonstelling in één van de monumentale gebouwen van de voormalige Rijkswerf versterkt des te meer de beleving van de bezoeker echt in het technisch bedrijf 'achter de Marine' te stappen.

Willemsoord in wording

Op 8 maart 1812 keurde Keizer Napoleon het ontwerp goed voor een maritiem etablissement in Den Helder. De architect was Jan Blanken Jansz., directeur der maritieme werken. Na de val van Napoleon beval Koning Willem I op 16 november 1814 dat het werk voltooid moest worden. De nieuwe werf Willemsoord werd aangewezen om, naast de werf van aanbouw te Amsterdam, te dienen als werf van uitrusting en herstelling. De bouw van het etablissement doorliep verschillende stadia. Gedurende de eerste grote bouwcampagne van 1813 tot 1827 kwam het gebouw gereed waarin nu de permanente tentoonstelling **Schip en Werf** is ingericht. Jan Blanken was niet de enige man achter het ontwerp. Tot de staf van deskundigen die Blanken bijstond behoorde ook ingenieur Valk, die in 1823 opdracht kreeg een magazijn voor gezaagde houtwaren en eiken planken te ontwerpen. In 1826 werd de bouw voltooid.
In de loop der jaren heeft het oorspronkelijke houtmagazijn veel andere functies gehad. Tot het einde van de negentiende eeuw was een deel in gebruik als lesruimte voor adelborsten en diende het als applicatieschool voor machinisten. Later werden ruimten gebruikt als repetitielokaal voor de stafmuziek en als ijzermagazijn.Vlak voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog moest het ijzermagazijn weer plaatsmaken voor de geschutmakerij en latere artilleriewerkplaats. Na de oorlog kwam daar een afdeling kleine wapens bij. Redenen volop voor het museum om gebouw 1 voor bezoekers voortaan aan te duiden als de geschutmakerij! De verhuizing van de laatste functies naar het Bewapeningswerkplaatsencomplex in 1953 maakte ruimte voor een centraal gereedschapsmagazijn (CGM), een herstelplaats voor motoren, een pijpenstraat en kantoren.

Van werkgroep tot traditiekamer

Voorafgaand aan de verhuizing van de Rijkswerf naar de Nieuwe Haven richtte een groep enthousiaste oud- en actief dienende werknemers de werkgroep behoud historisch erfgoed op. Doel was om het op de Oude Rijkswerf Willemsoord verzamelde technisch, sociaal en cultureel erfgoed te behouden en toegankelijk te maken voor belangstellenden. In 1987 betrok de werkgroep de ruimte die vrijkwam na de verhuizing van het gereedschapsmagazijn en vestigde hier de traditiekamer Rijkswerf. Gedurende het bouwproces van de Nieuwe Rijkswerf trokken steeds meer oudgebruikers van gebouw 1 naar de werf op de Nieuwe Haven. Intussen werd elke vrijkomende vierkante meter direct in gebruik genomen door de vrijwilligers van de traditiekamer, totdat zij in 1993 de enige gebruikers van het pand waren.
Na toevoeging van de historische verzamelingen van de Bewapeningswerkplaatsen en het Marine Elektronisch en Optisch Bedrijf kreeg de expositie steeds meer het karakter van een museale presentatie onder de noemer Traditiekamer Willemsoord. Hoewel er zonder twijfel duizenden manuren in de vormgeving, decorbouw en inrichting van de presentatie gingen zitten, bleef de toegankelijkheid beperkt. De bezoekers die tijdens openingsuren langskwamen waren echter unaniem enthousiast. De lofuitingen in de bezoekersboeken logen er niet om.

Een unieke aanwinst!

In 1998 werd de Traditiekamer Willemsoord onderdeel van het Marinemuseum. De openingstijden werden gelijkgetrokken met die van het Marinemuseum en geleidelijk groeide er een stevige band tussen de informele vrijwilligersorganisatie van de oude traditiekamer en de vanzelfsprekend formelere organisatie van het Marinemuseum. Eén van de gevolgen van de 'nieuwe zakelijkheid' was een frequente inspectie van de veiligheid van het gebouw en de inrichting. In 2002 concludeerde een inspectieteam dat de veiligheidssituatie in het gebouw zodanig was dat sluiting onvermijdelijk was. De keerzijde van dat slechte bericht was het vervolgbesluit van de admiraliteitsraad om het gebouw eerder dan gepland groot onderhoud te geven. Dit resulteerde in een grootscheepse monumentale restauratie, die in 2004 voltooid werd.
Tegelijkertijd kreeg het museum opdracht de historische verzamelingen van de onderhoudsbedrijven in een vernieuwde eigentijdse presentatie onder te brengen. Mede dankzij de tomeloze inzet van tientallen vrijwilligers was het voor de projectleider, museummedewerkers, vormgever Kinkorn, tentoonstellingsbouwer Bruns, spelmaker Kiss the Frog en filmproducent Nota Bene mogelijk om invulling te geven aan deze veelomvattende opdracht.
Het resultaat is een moderne presentatie over de erflaters van het ultramoderne Marinebedrijf en de betekenis van deze bedrijven op de wal voor de zeegaande vloot. De tentoonstelling is een hommage aan de duizenden werknemers die de Rijkswerf, de Bewapeningswerkplaatsen en het Marine Elektronisch en Optisch Bedrijf groot gemaakt hebben, maar ook aan de medewerkers van het huidige Marinebedrijf dat (als onderdeel van de Defensie Materieel Organisatie) als vanouds de operationele gereedheid van de zeestrijdkrachten helpen garanderen. **Schip en Werf** biedt zowel aan bezoekers die het museum al door en door kennen als aan nieuwe doelgroepen een unieke ontmoeting met de wereld van techniek achter de varende schepen. De expositie maakt duidelijk hoe groot het belang was en is van een toegewijd onderhoudsbedrijf dat vloot en mariniers in staat stelt zich wereldwijd in te zetten voor vrede en veiligheid op en vanuit zee. **Schip en Werf** is een unieke aanwinst voor het Marinemuseum waarmee nog beter dan voorheen de bezoeker in de gelegenheid gesteld wordt de marine te beleven. ←

KLTZSD drs. H. de Bles is sinds 1987 verbonden aan het Marinemuseum, vanaf 1990 als directeur.

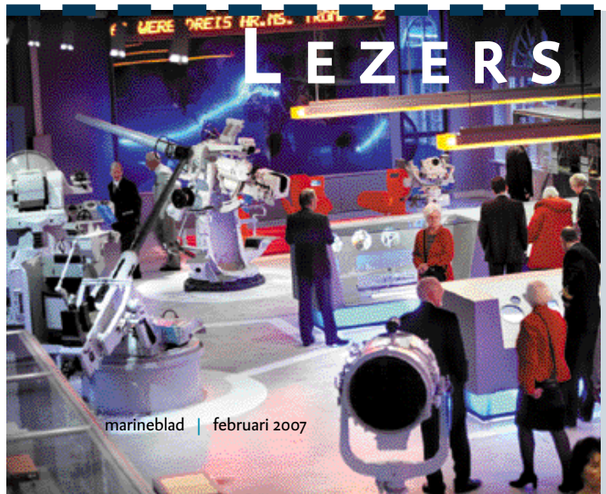

LEZERS AANBIEDING

Lezers van het Marineblad mogen op vertoon van deze bon (of het Marineblad) gratis naar de tentoonstelling Schip en Werf! De bon is geldig voor maximaal 4 personen.

De kanonnen van augustus. De eerste oorlogsmaand van 1914

Auteur : Barbara Tuchman, vertaald door A. Alberts
Uitgever : De arbeiderspers, Amsterdam, 2006
Omvang : 592 blz.
Prijs : € 12,50
ISBN : 190 295 6417 2

In augustus 2006 waarschuwde de Amerikaanse topdiplomaat Richard Holbrooke in een artikel in de *Washington Post* voor de opeenstapeling van explosieve elementen in het Midden-Oosten. De situatie in deed hem denken aan augustus 1914, toen een onbeheerste crisis tot een wereldbrand leidde. Hij verwees daarbij naar Barbara Tuchmans klassieke *De kanonnen van augustus*, waarin werd beschreven hoe een ogenschijnlijk op zichzelf staande gebeurtenis – een moordaanslag in Sarajevo door een Servische terrorist – een kettingreactie ontketende die uitliep op de Eerste Wereldoorlog. Tuchman besloot haar boek met 'een zin die tot in deze crisiszomer naklinkt', aldus Holbrooke: 'De landen kwamen terecht in een val, een val die in de eerste dertig dagen ontstond uit gevechten die geen beslissing brachten, een val waaruit toen en later geen ontsnappen mogelijk was.' (*NRC Handelsblad*, 11 augustus 2006)

Het is toevallig dat de Arbeiderspers juist een herdruk van *De kanonnen van augustus* had uitgebracht, in de degelijke vertaling van A. Alberts. Dat maakt een vergelijking mogelijk, ook al is het probleem van de geschiedenis dat zij zich zelden herhaalt. Holbrooke is de eerste om te erkennen dat de verschillen 'tussen die augustus en deze' immens zijn. Maar het is tevens de vraag of hij Tuchmans studie van het begin van de Eerste Wereldoorlog goed interpreteert. Want het boek is namelijk niet in de eerste plaats een beschrijving van een schijnbaar onontkoombaar conflict. De auteur zet weliswaar zorgvuldig alle oorlogplannen uiteen – van de mobilisatieschema's tot de gecompliceerde spoorboekjes om de troepen op tijd aan het front te krijgen. Hierdoor sleepte volgens haar de militaire machinerie de politici inderdaad voorwaarts. Maar tegelijkertijd maakt zij duidelijk dat alle tijdschema's wel degelijk hadden kunnen worden aangepast. Zo had Berlijn op 1 augustus 1914 gemakkelijk de plannen voor een oorlog zowel tegen Rusland èn Frankrijk kunnen omzetten in een aanval op Rusland alleen. De Duitsers namen volgens Tuchman echter bewust risico's omdat zij gelooften in de mogelijkheid van een korte oorlog. En de 'val' waarin de strijdende mogendheden in haar slotzin belandden, was niet het ontstaan van de oorlog, zoals Holbrooke meent, maar het einde van de *Blitzkrieg* en het begin van de vier jaar durende, bloedige loopgravenoorlog. Hoe dat kon gebeuren is het hoofdonderwerp van *De kanonnen van augustus*. Volgens Tuchman werd de eerste maand van de oorlog gekenmerkt door vergissingen en gemiste kansen, door generaals die van de plannen afweken of door tegenstanders die niet opereerden volgens de verwachtingen. Persoonlijke factoren speelden daarbij een belangrijke rol. In de beschrijving van de hoofdfiguren is Tuchman op haar best. Wat te denken van bijvoorbeeld de Duitse generaal Von Schlieffen, die zich 'met onmenselijke eenzijdigheid' op zijn beroep concentreerde. Toen een adjudant hem eens na een nachtelijke rit wees op de schoonheid van een in de ochtendzon schitterende rivier, antwoordde hij verdwaasd: 'Een onbelangrijke hindernis'. Of van de Franse opperbevelhebber Joffre 'wiens eetlust voor drie behoorlijke maaltijden per dag constant bleef en aan wiens omtien-uur-naar-bed niet te tornen viel'. Toen alles om hem heen in elkaar dreigde te storten, bewaarde hij zijn solide zelfbeheersing. Daar was het voor een groot deel aan te danken dat de Fransen begin september de Duitse opmars aan de Marne wisten tegen te houden.

Deze subtiele en kleurrijke analyse van de krijgskansen maakt *De kanonnen van augustus* tot een meesterwerk op het gebied van de militaire geschiedenis. Het is dan ook onterecht dat het boek ontbreekt in de *Militair-historische leeswijzer* die het Instituut voor Militaire Geschiedenis in 2005 uitbracht.

J.W.L. Brouwer

De vliegtuigen van 320 squadron

Auteur : Nico Geldhof
Uitgever : Geromy bv, Maarssen
Prijs : € 49,50
ISBN : 90-672-0397-1

De operaties van 320 squadron

Auteur : Nico Geldhof
Uitgever : Geromy bv, Maarssen
Prijs : € 69,50
ISBN : 90-672-0396-3

Het langverwachte boek over 320 squadron in de Tweede Wereldoorlog is begin december 2006 gepresenteerd in het Militaire Luchtvaart Museum te Soesterberg. Een apart woord van dank voor de uitgever, Frank Venus, die dit kostbare avontuur aandurfde. Want het jarenlange werk van de auteur - en lid van de 320-vereniging - Nico Geldhof is werkelijk prachtig en luxe vormgegeven. Het zijn twee delen geworden met nog een derde dat dit jaar uitkomt.

In het eerste deel, "De vliegtuigen van 320 squadron" beschrijft Geldhof de vliegtuigtypes waar het squadron mee (of bijna mee) heeft gevlogen: de Fokker T VIII-W, de Anson, de Hudson, de Mitchell en de Mosquito. Behalve ontwikkeling, versies en motoren komen zelfs de afzonderlijke levenslopen van de, bij het squadron in gebruik geweest zijnde, vliegtuignummers aan bod. Vooral de laatste hoofdstukken over radar-, bommenricht- en navigatieapparatuur hadden mijn aandacht omdat ik nu eenmaal een waarnemer ben.

Het tweede deel, "De operaties van 320 squadron", is het verhaal over de mensen en hun daden tijdens WOII en zal een groter publiek aanspreken. Het is geen droge opsomming van feiten geworden maar een goed leesbaar verhaal over de 320-ers die zich steeds moesten aanpassen:
- Vaderland en dierbaren moesten ze achterlaten om oorlog voort te zetten in vreemd land.
- Met Fokker en Anson boden ze konvooibescherming rond Ierse Zee.
- Vervolgens omscholen naar 'moderne 'Hudson' voor bombardementsvluchten richting Noorwegen tegen vijandelijke koopvaardijschepen en haveninstallaties.
- Een grote overstap van *Coastal Command* naar *Bomber Command* om tactische bombardementen uit te voeren tegen doelen op het Europese vasteland.
- Een tragisch bombardement op de Bezuidenhout maar ook het schenken van het squadronembleem aan het bevrijde Helmond.
- Over het gezakte moreel van de bemanning, of bemanningsleden met LMF ('lack of moral fibre', vergelijkbaar met 'shellshock' uit WOI). Door gebrek aan goed opgeleid personeel, de eentonigheid van de opdrachten en de weinige resultaten tegenover de grote verliezen.
- Over een niet al te beste commandant maar ook hoe weer een andere commandant op handen werd gedragen.

De vele, ruim afgedrukte en vaak nog niet eerder gepubliceerde foto's en verhalen van bemanningen die een bijzondere prestatie hadden geleverd of waren gesneuveld brengen het epos over de 320-ers in WOII tot leven. Als naslagwerk miste ik een register maar tot mijn vreugde hoorde ik dat aan een derde deel wordt gewerkt met daarin een register, bemanningslijsten en ererol van de 162! die vielen. Dit monumentale werk verdient een ereplaats in de boekenkast van 320-ers in het bijzonder en belangstellenden voor de militaire luchtvaart in het algemeen en is de hoge prijs meer dan waard. Een tip voor hen die het totaalbedrag toch te hoog vinden: begin met 'operaties', dan kan 'vliegtuigen' altijd later nog!

T. Postma

Naschrift:
Bij de uitgever kunnen beide boeken samen worden besteld voor € 110,-, verzendkosten: € 6,20.

In de rubriek In Memoriam worden de namen en overlijdensdata van leden van de KVMO vermeld, voor zover wij daarvan in kennis zijn gesteld. Daarnaast is het mogelijk om de weduwen/weduwnaars van overleden KVMO-leden te laten vermelden. Nieuw is dat ook overleden gezinsleden van nog in leven zijnde KVMO-leden in deze rubriek vermeld kunnen worden. Het enige dat u hiervoor hoeft te doen is het overlijdensbericht naar ons toe te sturen of te faxen.

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

K.T. Venema, CDR b.d. († 19 december 2006)
T.J.J. Couwenberg, LTZVK 2 b.d. († 17 december 2006)
R.W. van Lynden, graaf, SBN b.d. († 2 december 2006)
R.J. Eikenboom, MAJMARNS b.d. († 19 november 2006)
Mevr. J. Vaandrager-Steenbeek, weduwe († 9 november 2006)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe.

Regio-activiteiten Eerste helft 2007

Regio Noord

6 febr 6 mrt 3 apr 1 mei 5 juni	**PA borrel voor oud officieren** Aanvang 17.30 uur
14 feb 14 mrt 11 apr 9 mei 13 juni	**KVMO borrel** Speciaal voor KVMO-leden! Tijd: van 17.00 - 18.30 uur
21 mrt	**Ledenafdelingsvergadering**

Alle activiteiten vinden plaats in de Marineclub te Den Helder.

Regio Midden

13 feb 13 mrt 10 apr 8 mei 12 juni	**Afdelingsvergaderingen met aansluitend borrel**

De activiteiten vinden plaats vanaf 17.00 in de Coffeecorner van gebouw 35 op de Frederikkazerne te Den Haag.

Lezingen Tijdens een aantal afdelingsvergaderingen is een gastspreker uitgenodigd die een lezing houdt over een bepaald thema. Deze lezingen staan ook open voor niet-leden van de KVMO.

13 feb	Veteranen: wie zijn dat? Gastspreker is Kolonel L. Habraken
10 apr	CIMIC tijdens recente vredesoperaties. Gastspreker is dhr T. Brocades Zaalberg

Regio Zuid

21 feb	**Afdelingsvergadering** Locatie: MK Vlissingen Aanvang 14.00 uur
14 mrt	**Lezing: de jacht & de natuur** Locatie: longroom MK Vlissingen Aanvang: 14.00 uur
25 apr	**Koninginneborrel + nasi** Locatie: longroom MK Vlissingen Aanvang: 13.00 uur
8 juni	**Jeu de boules + barbecue** Locatie: JdB-terrein Middelburg Aanvang: 18.00 uur

De Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

Ere-leden:
Ir. S.J.J.Hoffmann, KTZT b.d.
drs. G. Brand, KTZA b.d.
K.G. Spaans, LTZSD 1 b.d.
A.H.P. Knoppien, KOLMARNS b.d.
L.J.M. Smit, KTZ b.d.
Drs. T.G.D. Steenbeek, KTZA b.d.

Hoofdbestuur:
Voorzitter:
P.J. van Maurik, KLTZ
Vice-voorzitter:
D. Bosch, LNTKOLMARNS
Hoofd Sectie Georganiseerd Overleg:
ing. M.E.M. de Natris, LTZ 1
Secretaris:
R. Annema, LTZA 1
Penningmeester:
H.M.J. van de Burgt, KLTZA
Leden:
Regio Noord
A. van Gils, MAJMARNS
Regio Midden
K.F.J. Henkelman, KLTZ
Regio Zuid
J.T. van Elsen, LTZ 1
Werkgroep Postactieven
A.J. Zwijnenburg, KLTZ b.d.
Werkgroep KMR's
S. Boeke, LTZA 2 OC b.d. KMR
Werkgroep Jongeren
ir. W.L. van Norden, LTZE2

Regiobesturen:
Noord:
A. van Gils, MAJMARNS
mw. J.S.I. Bisdonk, LTZE 1
H.T. van Wilgenburg, LTZVK 2 OC b.d.
mw. A.L.P.Vrijburg, LTZSD1 b.d.
ing. F.J.J. Schoonhoff, LTZE 1
ir. W.L. van Norden, LTZE 2

Midden:
K.F.J. Henkelman, KLTZ
J. de Jonge, KLTZ
T.H. van der Steen, LTZE 1
P.J.G. van Sprang, KTZA b.d.
H. Plug, LTZ 1
B.B.M. Keers, LTZA 2

Zuid:
D. Bosch, LNTKOLMARNS
J.T. van Elsen, LTZ 1
A.J. Mors, LTZSD 2 OC b.d.
H. Willems, KLTZSD b.d.
P. van der Laan, Maj KL b.d.

Caribisch Gebied:
mw. mr. V. Vorstenbosch
drs. W. Blijleven, LTZA1

Adres secretariaat:
Wassenaarseweg 2b
2596 CH Den Haag
T : 070-3839504
F : 070-3835911
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

De KVMO heeft een samenwerkingsverband met Onderlinge Bijstand. Voor nadere informatie of het verkrijgen van aanvraagformulieren kunt u contact opnemen met het secretariaat KVMO: 070-3839504, of secretariaat@kvmo.nl

De deadline voor het aanleveren van bijdragen voor de rubriek KVMO-zaken voor het maartnummer is 12 februari 2007.

De eindmars richting de Van Ghentkazerne tijdens een recente EVO MARNS.

Foto: Cees Baardman

- **IN DIT NUMMER:**
- De aanpak van ongewenst gedrag
- Vertrouwenspersonen bij Defensie
- Joint Interagency Task Force South

- **EN VERDER:**
- Nieuwe rubriek: *Na de KM*, met G. Doorman
- *In beeld*: Kol KL T. de Munnik, werkzaam bij de NLDA
- *Marinemuseum*: Nieuwe tentoonstelling Schip en Werf